

Kafkas Vakfı Raporları 3

Büyük Fırtınanın Küçük Vadisi: PANKİSİ

FEHİM TAŞTEKİN*

www.kafkas.org.tr/hakkinda/pankisi.html

Talatpaşa Mah. Akçalı Sok. No:4/3 Okmeydanı İstanbul-Türkiye
Tel: 00.90.212.3201525 Fax: 00.90.212.3201527
<http://www.kafkas.org.tr>

İÇİNDEKİLER

I. VADİNİN HİKAYESİ

Pankisi neresidir?
Kistinler kimdir?

II. SAVAŞLA BİRLİKTE PANKİSİ

Çeçenler'e barınak
Tiflis üzerinde Rus baskıları
Gürcü manevrası ve Amerika'ya davetiye

III. PANKİSİ'NİN GÜNAH GALERİSİ

Şer vadisine adım adım
İspanyalıların kaçırılması
BDT'den çıkmak için bir koz
Gürcü milletvekilinin kaçırılması
Çeçen milletvekilinin sır ölümü
Tehlikeli senaryolar
Halktan önlem
Gelayev Pankisi'de tartışmaları
Sıra papazlarda
Vadi bombalandı
Gürcistan'ı savaşa çekme planları
Çeçenler'i döndürme planları
Pankisi'nin Osetleri
Esaslı bir provokasyon
Gürcü manevrası
Ladin, İvanov'un evinde!

IV. AMERİKA'NIN KAFKASYA KARARI

Amerika'nın ilk açıklaması
Gürcistan'daki Amerikan varlığı ve Türkiye'nin yardımları

V. BÖLGE ÜLKELERİNİN TEPKİLERİ

Rusya: Durum zorlaşır
Abhazya'dan Rusya ile birleşme kartı
Putin'in tepkisi
Şevardnadze'den Putin'e övgü

VI. DE FACTO CUMHURİYETLER ÜZERİNE HESAPLAR

Rogozin'den teklif: Abhazya'yı tanıyalım

VII. ABHAZYA VE OSETYA'NIN DURUMU

Abhazya ve Osetya endişeli
Derin kuşkular
Abhazya'dan El-Kaide tepkisi

VIII. PARLAMENTO KARARLARI

Duma'nın kritik kararları
Amerika'dan saldırmazlık garantisi ve artan kuşkular

IX. GÜRCİSTAN'IN KENDİ ZAAFLARI

Siyasal istikrarsızlık
Kamu görevlileri suç ortağı
Rusya'nın alışkanlıkları ve Tiflis'in zor durumu
Gürcü halkı ne düşünüyor?

X. GÜRCİSTAN'IN GERÇEK AMACI VE YAPABİLECEKLERİ

Gürcistan da endişeli
Gürcistan'ın niyeti
Abhazyalı mültecilerden tahrik
Abhazya: Gürcistan Nisan yada Mayıs'ta saldıracak
Ekonomik ambargo kozu
Duma'dan Putin'e baskın

XI. ABHAZYA'NIN DURUMU

Gürcü Parlamentosu'ndan ağır suçlama
Abhaz-Gürcü savaşına Rusya ve Amerika da dahil olur
Savaş endişesinin kaynakları
Abhazya'daki patlamalar
Abhaz-Gürcü anlaşması
Üs tartışması

XII. ÇEÇENLER'İN TEPKİLERİ

Çeçenler Pankisi'de paniklemedi
Mültecilerin tutumu
Çeçen mültecilerin durumu

XIII. PANKİSİ'DE TERSİNE RÜZGARLAR-OPERASYONDAN ÇARK SİNYALLERİ

Modanın erittiği yada eritemediği buzlar

XIV. SONUÇ

.....

I. VADİNİN HİKAYESİ

Genç nüfusunu çalışmak için Tiflis gibi merkezi yerlere gönderen, yazları ise ailelerin yeniden birleştiği; kendi kültürel ve yerel kodlarını dış etkenlerden bugüne kadar koruyabilmiş bir vadiydi Pankisi. Ta ki Rus-Çeçen savaşı patlak verinceye kadar.

11 Eylül'e kadar Çeçenler'e lojistik destek sağladığı gerekçesiyle Moskova ile Tiflis arasında problem teşkil eden bölge, Şubat 2002'nin sonlarına doğru Amerikan patentli "uluslararası teröre karşı kampanyanın" kapsama alanına alındı. Pankisi'de Amerika'nın izini sürdüğü El Kaide örgütüne bağlı militanların olup olmadığına dair çelişkilerle dolu Moskova, Tiflis ve Washington kaynaklı istihbarat bilgileri kamuoyu oluşturma yarışı verirken, bu arada birkaç yıldan beri kriminal olaylarla adı kirlenen vadiye Amerika destekli muhtemel askeri operasyonun düzenlenmesi bölgeye yeni gerilim yüklemesi yaptı. Pankisi kriminal aktivitelerin yoğunlaşmasıyla Gürcistan hükümetinin "kendi imkanlarıyla baş edemem" dediği, Moskova'nın ise Çeçen savaşçıları barınak olduğu gerekçesiyle Tiflis üzerinde baskı kurmasına gerekçe olan, Amerika'ya da bir şekilde Kafkasya'nın batı koridoruna girme şansı veren küçük ama gürültüsü büyük bir vadi.

Pankisi neresidir?

Artık adını dünyada duymayan kişinin kalmadığı Pankisi, Gürcistan'ın kuzeydoğusunda Borbalo dağından Alazani nehri boyunca uzanan, 34 kilometrelik bir vadi.

Gürcistan'ın kamu gücü olarak elinin çok fazla uzanamadığı Pankisi'de, Çeçen ve İnguşlar'la akraba olan yani Vaynagh grubunda yer alan Kistler yaşıyor. Kistler kendi aralarında anadillerini kullanıyorlar. Vadideki okullarda ise eğitim dili Gürcüce. Gürcistan'da azınlık olmalarına karşılık Gürcüce öğrenme konusunda bir direniş eğilimi söz konusu değil.

Burada yaklaşık 9 bin insanın yaşadığı yedi Kistin köyü var: Duisi, Dzhokolo, Kvemo Omalo, Birkyani, Dzibakhevi, Şua Halatsani ve Zemo Halatsani.

Kistler kimdir?

"Kistler'in bir kısmı savaş başlamadan önce Çeçenistan'da iş imkanı bulmak için Pankisi'yi terketmişti. Ancak 1999'da patlak veren savaş Kistler'i 17 ve 18 yüzyılda geldikleri bu vadiye yeniden göç ettirdi. Yani Kafkasya'nın en unutulmuş köşelerinden biri olan Pankisi'nin nüfusu İkinci Çeçen Savaşı'ndan sonra sadece Çeçen mültecilerle değil kendi yerli insanların dönmesiyle de yükselmiş oldu."¹

*Fehim Taştekin, Gazeteci, Ajans Kafkas Genel Koordinatörü

Kistler, Çeçenler ve İnguşlar'ın da dahil olduğu Vayhakh grubunun üçüncü kolu olan Tuşların bir alt grubu olarak kabul ediliyor.² 17.yüzyıl öncesinde Kistler'e Çeçence'de "dağ boğazı ve ordu" anlamına gelen "Xe" denilmekteydi.³ Tarihçi Tarık Cemal Kutlu'nun aktardığı bilgilere göre daha sonraki dönemlerde Kistler "Kiy" yada "Key" adını aldılar. Gürcüler zamanla Kiyler'e Gürcüce'de yer bildiren "st" ekini ekleyip "y" sesini düşürerek Kist demeye başladılar. Çeçenler ise 17. yüzyıldan sonra Kistler'e Panka adını verdiler. Geçen yüzyılda Çeçenlerin Kistler için Vabo (Çoğulu Vaboy) yada Văpiy isimleriyle de seslendiler. Pankisi Vadisi'nin orijinal adının Çeçenler'in 17-18 ve 19. yüzyıllarda Kistler için kullandığı "Panka" olduğu yönünde bir görüş var.⁴

Bazı Rus kaynaklarına göre 1830'larda Kafkas savaşı ivme kazandığında kendilerine daha sonra Gürcüler tarafından "Kistin" adı takılacak olan bazı Çeçenler, Terek'e akan Kistinka nehrinden Gürcistan'ın kuzeydoğusuna düşen Pankisi Vadisi'ne geldiler.⁵

Bir başka kaynak ise, Kistler'in Pankisi'ye göçünü 17. yüzyıla başlatıp, bunun 19. yüzyılın ortalarına kadar uzandığını savunuyor.⁶

Çok eski zamanlarda Çeçenler'in koyun sürülerini Gürcistan'ın içlerine kadar götürüp Kaheti bölgesinde satarak karşılığında giysi ve tahıl aldıkları söylenir.

"Çeçen Naib Dzhokolo, 1836'da Avar asıllı Şamil'e boğun eğmek istemeyen ve Şamil Dağıstan ve Çeçenistan'da imam seçilmeden birkaç yıl önce kendine bağlı olan insanlarla Pankisi'ye geçerek orada bugün hala kendi ismini koruyan bir köy kurdu.

Geçen yüzyılın sonunda ovalardan yeni gelenler Hıristiyanlığa çok çabuk adapte oldular ve Gürcü isimleri almaya başladılar. Şu kadarını söylemek yeterlidir ki, bu durum onları 1944'de sürgün edilmekten kurtardı, onlardan hiç kimseye dokunulmadı. Devrimden sonra Gürcistan Ortodoks Kilisesi tüm haklardan mahrum bırakılıp, tüm misyoner etkinlikleri yasaklanınca ikinci İslamlaşma süreci yeniden başladı. Bugün hepsi kendisinin Müslüman olduğunu söylüyor."⁷

Bazıları ise Kistler'den bir kısmının güneye giderken Hıristiyan oldukları söyleniyor.⁸

Kistler'in kültür ve sosyal yaşantı olarak Vaynakh grubu içerisinde Çeçenler'den daha ziyade İnguşlar'a benzedikleri söyleniyor. Anlatılanlara bakılırsa İnguşlar duvarcılıklarıyla tanınıyorlar, özellikle de taş duvarcılığında ustalar. Kistler de zanaatkar insanlar ve etnik kardeşleri İnguşlar'ı çektikleri söyleniyor.

¹ Valeriya Kazhdaya, "Voyna narisovannaya inastoyashchaya" (Yansıtılan savaş ve gerçek), Nezavisimaya Gazeta, 18.08.2000, http://ng.ru/style/2000-08-18/8_war.html

² Kistler'in kökeni ile ilgili bu bilgiler Çeçen tarihçi Tarık Cemal Kutlu'nun henüz basılmamış olan "Çeçen Direniş Tarihi" adlı kitabında yer almaktadır. Kutlu, Kagankatvatsı'yı referans göstererek, Gürcülerin dağlarda yaşayan Çeçenlere Kist ya da Kusti dediğini aktarıyor.

³ Xe'nin yanısıra Xey ve Xev de Çeçence'de dağ geçidi ve ordu anlamında kullanılıyor.(Tarık Cemal Kutlu, Çeçen Direniş Tarihi)

⁴ a.g.e

⁵ Valeriya Kazhdaya, "Voyna narisovannaya inastoyashchaya" (Yansıtılan savaş ve gerçek), Nezavisimaya Gazeta, 18.08.2000, http://ng.ru/style/2000-08-18/8_war.html

⁶ "Pankisi Crisis", Civil Georgia, http://www.civil.ge/pankisi_about.shtml

⁷ Valeriya Kazhdaya, "Voyna narisovannaya inastoyashchaya" (Yansıtılan savaş ve gerçek), Nezavisimaya Gazeta, 18.08.2000,

http://ng.ru/style/2000-08-18/8_war.html

⁸ Zayndi Shakhbiyev "Sud'ba Checheno-Ingushskogo Naroda". Assotsiyatsiya Obshchiy Yevro-Aziatskiy Dom. Rossiya Molodaya, Moskva, 1996, p58. AKTARAN: C.W.Blandy, "Pankisskoye Gorge: Residents, Refugees & Fighters", Conflict Studies Research Centre, March 2002

Ayrıca SSCB'nin dağılmasında İnguş ve Çeçenler'in siyasal bağımsızlık konusunda ortaya koydukları farklı tercihlerin Vaynakh grubundaki kardeş etnik yapıların birbirinden ayrılan eğilimlerini ortaya çıkaran göstergeler olarak kabul ediliyor.⁹

II. SAVAŞLA BİRLİKTE PANKİSİ

Çeçenler'e barınak

Gürcüler ve Kistler'in yanısıra 2 bin civarında da Oset nüfusun yaşadığı Pankisi, 1999'da Çeçenistan'da savaşın patlak vermesiyle birlikte Çeçen mültecilere ev sahipliği yapmaya başladı. Çeçen kaynaklar burada yaklaşık 10 bin kişinin barındığını söylerken Gürcü yetkililer bu sayıyı 7 binle sınırlandırıyor. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin 31 Aralık 2000 tarihli verilerine göre bölgede 7601 Çeçen mülteci barınıyordu.

1996'da Hasavyurt'ta yapılan anlaşma ile Çeçenistan'daki yenilgisini resmen kabul eden Rusya, istihbarat servisleri aracılığı ile 16 bin kilometrekarelik bu cumhuriyetin topraklarını nasıl bir suç batağı haline getirdiyse 1999'dan sonra da Çeçenler'e barınak olan Pankisi Vadisini yakın takibe aldı.

Pankisi'de yaşanan adam kaçırma olayları gibi kriminal vakaların ardı ardına gelmesi "acaba vadi terörize edilmiş mini bir Çeçenistan haline getirilmek mi isteniyor" kuşkusunu doğurdu.

Pankisi Vadisi, Çeçenistan'daki savaşın patlak vermesiyle birlikte stratejik bir değer kazanmaya başladı. Çeçenler'e sığınak olan bu bölge Rusya'nın da faaliyetlerini yoğunlaştırdığı bölge haline geldi.

Rus ordusu, Çeçen savaşçıların lojistik desteğini kırmak için Argun geçidinin güneyinde yoğun tedbirler aldı. Ruslar Çeçen yerleşim birimi İtüm-Kale'den Gürcistan'ın Şatili yerleşim merkezine uzanan geçidi kontrol altına alınca Çeçenler açısından Pankisi'nin stratejik değeri daha da arttı.

Ruslara göre Çeçen savaşçıları İtüm-Kale-Şatili yolundan cephane, gıda maddesi ve ilaç transferi yapıyordu.

Ocak 2000'de İtüm-Kale'nin Ruslar tarafından ele geçirilmesi ve ardından İtüm Kale-Şatili yolunun denetim altına alınması nedeniyle Çeçenler'in bu güzergahı kullanması imkansız hale geldi. Dolayısıyla Çeçenler için tek bir çıkış yolu kaldı orası da sınıra 80 kilometre mesafede olan Pankisi geçidi.

Çeçenler'in güneye inerken Tuşetskiy vadisinde yer alan Atsunta, Yukerigo ve Kaçu geçitlerine ihtiyaçları var. Ancak bu dağ geçitleri karın düşmesiyle birlikte geçit vermez hale geliyor.

Çeçenler açısından bir diğer şanssızlık ise şu: Çeçenistan'ın güneyi fazla sevimli değil. Ağaçların azlığı nedeniyle arazi çıplak ve Ruslardan saklanmaya elverişli değil. Dolayısıyla buralarda hem Gürcü hem de Rus askeri birliklerinin kontrol noktalarını atlatmak zorlaşıyor.

Rus kontrol noktaları ise bir hat üzerinde yüksek olmayan bölgelerde yer alıyor. Bütün dağ ve patika yolları yerel dağlıların kontrolü altında.

⁹ SSCB dağılmadan Çeçen-İnguş Cumhuriyeti altında Çeçenlerle birlikte olan İnguşlar, Cahar Dudayev'in Çeçenistan'daki bağımsızlık hareketine katılmayıp Rusya Federasyonu içerisinde federal cumhuriyet olarak kalmayı tercih ettiler.

Tiflis üzerinde Rus baskıları

Gürcistan'ın iddiasının aksine kendi topraklarında asayışı sağlayamama gibi devlet itibarına gölge düşürecek ölçüde ciddi bir zafiyeti var. Kuzeydeki Pankisi Vadisi de bu zafiyet noktalarından birisi.

1990 sonrasında kendi nüfuz alanından çıkan Kafkasya'nın güney kanadına çeki düzen vermek isteyen Rusya, Pankisi'yi Gürcistan'a karşı bir silah olarak kullanmaya çalıştı. Rus yetkililerinin epey zamandan beri Gürcistan ile ilgili yaptıkları herhangi bir açıklamanın içeriğinde "Pankisi'de Çeçen savaşçılar barınıyor" sözünün yer alması, neredeyse Moskova'nın Tiflis'e ilişkin diplomatik üslubunun bir amentüsü haline gelmiş durumdaydı.

Rusya'nın öteden beri dile getirdiği iddia şu: "Burada sadece mülteciler barınmıyor, aralarında çok sayıda Çeçen savaşçı var. Pankisi Çeçen savaşçılara lojistik destek sağlıyor."

Gürcistan ise, bölgenin denetimi konusunda bir takım zafiyetlerinin olduğunu kabul etse de Çeçenler'in silahlı bir kampa sahip olmadığını ısrarla vurgulaya geldi.

Gürcü manevrası ve Amerika'ya davetiye

Nitekim 11 Eylül sonrasında Amerika'nın başlattığı "uluslararası teröre karşı mücadele kampanyası"nda Rusya'nın kendine biçtiği rol, bu ülkeye yeni maceraların kapısını araladı. Şimdiye kadar sadece "Çeçen savaşçılara yataklık" ediyor gerekçesiyle Tiflis'i köşeye sıkıştırmaya çalışan Rusya'nın propaganda makinesi, yeni argümanlar peşindeydi. Bu bağlamda Afganistan'dan kaçan El Kaide, kontrolü zor olan Pankisi'de yuvalanmaya başladığı yönündeki iddialar sıklaştı. Böyle bir iddia Amerika'nın da himayelerine mazhar olan Gürcistan üzerinde daha kolay baskı kurmaya yarayabilirdi. Rusya Dışişleri Bakanı İgor İvanov'a göre "Usame Bin Ladin'in Pankisi'de olmadığını ispat edecek elde hiçbir delil yoktu."

Nitekim beklendiği gibi oldu ve Rusya İç İstihbarat Servisi FSB ve Rusya'nın diğer güvenlik birimleri, kazanı kaynatmaya başladı: Gürcistan uluslararası teröre ev sahipliği yapıyordu. Bu iddia üzerinden Rusya yeni müdahale gerekçeleri bulmaya çok yaklaşmıştı ki SSCB'nin yetiştirdiği sayılı birkaç politikacıdan biri olan Eduard Şevardnadze beklenmedik manevralarla, hesapta olmayan bir şekilde Rusya'nın önüne çıktı. Şevardnadze'ye göre, şayet Pankisi'de Usame bin Ladin ve El Kaide varsa kuşkusuz bunu engellemeye Gürcistan'ın gücü yetmezdi, dış yardım şarttı, ancak bu yardımın geleceği adres asla Moskova olmayacaktı.

Ancak Rus yetkililerin ağzına sakız yaptığı "Vadi Çeçenler'e lojistik destek sağlıyor" iddiasının arkasında olan başka bir gizli niyet kendini daha sonra daha net olarak ortaya koydu. Rusya, Gürcistan'a açıkça şunu demeye başladı: "Sen kendi toprakların sahip çıkamıyorsun, vadiye birlikte operasyon düzenleyelim."

Tiflis Rusya'nın Pankisi'de teröristler barınıyor iddiasındaki ısrarına karşılık istikrarlı bir şekilde bunları yalanladı.¹⁰ Ancak Tiflis'in Pankisi'yi tam olarak kontrol edemediğini ve El Kaide

¹⁰ Kaheti Bölgesi Polis Şefi Tamaz Tamazaşvili, Rusya'nın "Pankisi'de teröristler barınıyor" iddiasına yanıt verirken ve Panki geçidinde her gün düzenli kontrollerin yapıldığını, şimdiye kadar Çeçen savaşçıya rastlamadıklarını bildirmekteydi. Gürcistan Gümrük Bakanlığı da bir açıklama ile "Rusya ve Gürcistan arasındaki sınır 'iyice kapalı', o yüzden silahlı grupların sınırı geçmeleri sözkonusu olamaz" demekteydi. Bu açıklamaların hemen ardından bir Gürcü milletvekili ve nişanlısı "fidye" için kaçırıldı. Ancak Kızılhaç görevlilerinin kaçırılmasında olduğu gibi fidye için kaçırıldığı söylenen kişiler fidesiz serbest bırakıldı. Bu gelişmeler adam kaçırma olaylarında Rus parmağının olduğu şüphelerine yol açtı.

mensuplarının barınıyor olduğunu itiraf etmesine bağlı olarak bir taraftan da Amerikan müdahalesinin alt yapısı hazırlanıyordu.

III. PANKISI’NİN GÜNAH GALERİSİ

Şer vadisine adım adım

Vadi, kısa bir zaman içerisinde suçluların sığınak yeri haline geldi. Böylesi kontrolü zor bölgeler suç şebekelerini kendine çekiyor doğal olarak.

Eski Gürcü milletvekili Mamuka Areşidze, “1990’ların ortalarında Çeçenistan’da devam eden savaşla birlikte Pankisi, silah alım ve satımının çok kolay yapılabildiği, birilerinin her türlü suçu işleyebildiği bir yer haline geldi” diyor. Areşidze’ye göre Gürcü güvenlik güçlerine mensup bazı kişilerin vadide suç şebekeleriyle işbirliği yaparak çok para kazanabileceklerini anladılar. Kısa zamanda suçlular açısından cazibe merkezi haline gelen vadideki şebeke şöyle bir kompozisyon arz ediyordu: Kirli işleri yapanlar arasında Gürcüler, Çeçenler, Kistler, Ruslar, batılılar ve Araplar vardı. Bunların hepsi vadide çok para kazanıyordu.¹¹

Pankisi, bugün eskiye oranla daha fazla kriminal olaylar nedeniyle gündemde. Artan suç trendi ve Çeçenistan’da Rus istihbarat servislerinin karıştığı kriminal olaylarla benzerlikleri şu soruyu akla getirdi: Vadide olup biten bazı provokatif eylemlerin Rusya tarafından yapılmak istenen operasyona gerekçe sağlamak amacıyla planlanmış olabilir miydi? Bu kuşkuğu Gürcüler ve Çeçenler sık sık gündeme getirmekte. Hatta bütün bu suçluların Pankisi’ye Ruslar tarafından gönderildiğini iddia edenler var.¹² KGB’nin yerini alan FSB’nin Çeçenistan üzerine dikkati çekmek için planlanmış provokasyonları ve suç organizasyonları dikkate alınırca elbette Kremlin’in bu konudaki yetenekleri görmezden gelinemez.¹³

Vadide geçen yıl ocak ayında polisle bir çete arasında silahlı çatışma yaşandı. Bu tür olayların vadinin başına bir yıl sonra köpek tasmaları gibi geçeceğini tahmin etmek güç değildi. Ancak vadiye yüklenen suça ev sahipliği yapma rolü en fazla orada barınan mültecileri ve yerli halkı rahatsız etti.

Kaheti Bölge Karakol Müdürü Zurab Tuşuri, 21 Ocak’ta Zemo Halazani köyünde bir çete mensubunun yakalanmasının ardından köy çıkışında bir polis aracına ateş açıldığı ve Aslan Kustanasvili ile Aleks Gumasvili adlı 2 Çeçenin ağır yaralandı haberini verirken daha ilginç bir

¹¹ Jean-Christophe Peuch, Georgia cracks down on lawless border, RFE/RL , 24.01.2002

¹² Çeçenistan Devlet Başkanı Aslan Mashadov’un Gürcistan’daki temsilcisi Khizri Aldamov, Rusya’nın Pankisi’ye karışıklık çıkarmak için rüşvet vererek Çeçenleri, Kistleri ve Gürcüleri gönderdiğini söylüyor. Bakınız: Jean-Christophe Peuch, Georgia cracks down on lawless border, RFE/RL , 24.01.2002

¹³ Ünlü Rus işadamı Boris Berezovski, yüzlerce kişinin ölümüne neden olan 1999’da Moskova ve Volgograd’taki patlamaların FSB tarafından gerçekleştirdiğini hazırladığı bir kasetle ortaya koymaya çalıştı. Berezovski, 5 Mart 2002’de bir çeşit sürgün hayatı yaşadığı Londra’da beraberindeki uzmanlarla medyanın karşısına çıkarak patlamalardan Putin’i sorumlu tutan şu açıklamayı yaptı:

“Saldırıları bizzat Putin’in emrettiğini söylemiyorum, ancak bu saldırıların hazırlandığına ilişkin olarak Putin’in de önceden bilgi sahibi olduğunu söylüyorum.”

Bu patlamaların olduğu dönemde başbakan olan, ancak patlamaların bir kaç ay öncesinde FSB başkanlığını yürüten Putin’in bu saldırılardan istifade ettiğini savunan Berezovski, “FSB, Putin’in hukuki, demokratik yollardan iktidara gelemeyeceğini düşünüyordu” şeklinde konuşmuştu.

Putin’e şok, Ajans Kafkas, 6.03.2002;

David Hoffman, Tycoon Alleges Putin Knew of Russian Role in Bombings, Washington Post, March 5, 2002; Moscow behind bombings, CNN, 06.03.2002

gelişmeyi de duyuruyordu. Tuşuri'ye göre, yerel halkın tam desteğini almış 40 Çeçen gönüllüsü bu tür çetelere karşı mücadele için polisle birlikte hareket etmeye hazırды.¹⁴

Bölgedeki Çeçen “thamateler” yani toplumda sözü geçen ve itibar edilen kişiler, bu tür suç şebekelerinin faturasının iki gün sonra kendilerine kesileceğini iyi bildikleri için gerek adam kaçırma olaylarında gerekçe diğer çete faaliyetleri söz konusu olduğunda polisin işini kolaylaştıran roller üstlendi. Yeri geldi bu thamateler kaçırılan insanları kurtarmak için kendiliklerinden harekete geçtiler, yeri geldi Gürcistan lideri Eduard Şevardnadze'nin bile devreye girmeleri için kendilerinden ricada bulunan insanlar oldular.

Aslında vadinin suç yuvası haline getirilmesine birileri göz yumuyor hatta teşvik de ediyordu. “Buna alet olan Çeçenler ya da Kistler yoktu” demek de mümkün değil. Ancak mültecilerin genel çıkarları ve yerel halkın kendi huzuru açısından böylesine tehlikeli bir trend Gürcü liderlerden daha fazla yine buranın misafirleri ya da sahiplerini rahatsız etmekteydi.

İspanyalıların kaçırılması

Aslında 30 Kasım 2000'de iki İspanyol işadamlarının Tiflis'te kaçırılması üzerine Pankisi uluslararası medyanın gündemine kötü bir şöhretle girmiş oldu. Antonio Tremino ve Francisco Rodriguez adlı kişiler Tiflis Havalimanı'na giderken kayıplara karışmıştı. İş adamları 10 Aralık 2001'de serbest bırakıldı, Gürcü yetkililer ise bu kişilerin özel bir operasyonla kurtarıldıklarını kaydediyordu.

Rus güdümlü propaganda mekanizmasının hedefinde olayların sorumlusu olarak Çeçenler vardı ancak Çeçenistan Devlet Başkanı Aslan Mashadov'un Tiflis Özel Temsilcisi Hızır Aldamov'un o dönemler yaptığı açıklamalarda olduğu gibi Çeçen temsilciler buna şiddetle karşı çıkıyordu.

Almadov, işadamlarının Ahmeta bölgesinde olmadıklarını ve bu tür olayların perde arkasında Rusya istihbarat servisinin bulunduğunu söylüyordu. Almadov'a göre bu olaydan birkaç gün önce kaçırılan iki Gürcü ve bir Rus'un yine bölgedeki Çeçenler'in yardımı ile kurtarıldığını hatırlatıyor ve ayrıca Kistler'in işlediği suçların Çeçenler'e fatura edilmemesini istiyordu.¹⁵

BDT'den çıkmak için bir koz

Kremlin ile Tiflis arasında Pankisi merkezli gelişen polemik Gürcistan'ı 1994 yılında dahil olduğu Bağımsız Devletler Topluluğu(BDT)'nden çıkma eğilimine sürükledi. Zaten BDT'de gönülsüz olan Tiflis, Pankisi dolayısıyla Putin ekibi tarafından kısaca alınmasına karşı bir koz olarak BDT'den çıkma fikrinin gündemde tutmaya çalışıyordu. 2 Nisan 2001'de Pazartesi günleri yaptığı geleneksel radyo konuşmasında Eduard Şevardnadze, mültecilerin evlerine dönüş problemlerine dikkat çekerek, geri dönüşü kolaylaştıracak uygun koşulların sağlanması için Rusya ile ortak çalışma yapacak bir komite kurulabileceğini söylüyordu.

Çeçen mültecilere verdiği destek nedeniyle Rusya, Gürcistan'a BDT ülkelerine uygulanmayan vize zorunluluğunu başlatınca Tiflis'te politik çevrelerde “BDT'den çıkalım” sesleri daha çok yankı uyandırmaya başlamıştı. Şevardnadze, radyo konuşmasında temkini elden bırakmayarak “Gürcistan'ın BDT'den çıkma fikrine taraftar olmadığını” söylüyordu.

¹⁴ Gürcü polisi ile Pankisi'deki çeteler arasında çatışma, İHA, 21.01.2002

¹⁵ İspanyalı işadamlarını Çeçenler kaçırmadı, Zaza Tsurtsumiya, İhlas Haber Ajansı, 23.01.2001

Gürcü milletvekilinin kaçırılması

Pankisi sonraki aylarda kötü ününe yine katkılarda bulundu. 12 Mayıs gecesi kaçırılan Gürcü milletvekili Petre Tsiskarişvili ve nişanlısı Aniko Surmava, iki gün sonra Ahmeta Bölgesi eski Emniyet Müdürü Temur Arabuli ile yerli Kistler'in ileri gelenlerinin yaptığı arabuluculuk sonucu serbest bırakıldı.¹⁶ Olaya karışanların daha önce Uluslararası Kızılhaç görevlileri Natalia Zelino, Sofi Prokofiyev ve şoför Yuriy Darçivey'i kaçıranlarla aynı kişiler olduğu ifade edildi. Ancak fidye amacını taşıyan her iki adam kaçırma olayında da fidye alınmaksızın eylem sona ermişti. Bu durum "Adam kaçırma olaylarını arkasında Pankisi'de kendi operasyonuna uygun zemin hazırlamak isteyen FSB var" şüphesine kuvvetlendirdi.

Çeçen milletvekilinin sır ölümü

Pankisi'de olaylar tek tek ele alındığında kimin ne yapmak istediğini anlamak çok güç ancak "Pankisi'nin karışması ve kontrolden çıkması kimin işine yarar" sorusunun cevabı olayların perde arkasını görmeyi kolaylaştırıyor.

Yorumu çok zor olaylardan birisi de Mayıs 2001'de cesedi bulunan ancak ölüm tarihi bilinmeyen Çeçenistan Devlet Başkanı Aslan Mashadov'un adamlarından İçişleri eski Bakan Yardımcısı Movladi Raysov'un öldürülmesiydi.¹⁷ Radio Liberty'ye göre Raysov, 1999'da mülteci olarak geldiği Tiflis'te kiraladığı bir evde üç çocuğu ile birlikte yaşamını sürdürüyor ve Çeçenler'in meseleleriyle ilgilenmiyordu. İHA'nın olayla ilgili verdiği haberde ise Gürcistan Parlamentosu eski Milletvekili Mamuka Aresidze, vadideki Alazani nehrinde başı kesik olarak bulunan cesedin sahibi Raysov'un Tiflis'te oturduğuna işaret ederek, cinayetin izlerinin Moskova'ya uzandığını söylüyordu.

Tehlikeli senaryolar

Temmuz ayında Pankisi'de yeni bir senaryo yazıldı ve insanların alışık olmadığı bir haber çalındı kulaklarına:
"13 Temmuz'da Gürcistan'ın Lali yerleşim merkezinde 31 yaşındaki Mamuku Arabuli adlı şahıs kaçırıldı. Arabuli, Gürcistan devlet güvenlik birimlerinde çalışıyordu. Bazı çevreler bu olaydan hemen yerli Çeçenler'i yani Kistler'i sorumlu tutarak Gürcüler'i kışkırtmaya başladı. Arabuli'nin hemşehrileri bu propagandadan hemen etkilenerek harekete geçti. Gürcüler Pankisi'ye giden ve Çeçenlerle dolu bir otobüsü durdurarak içinden 10 yerli Çeçeni seçip aşağı indirerek götürdü.

Gizli propaganda makinesi Pankisi'de temizlik operasyonu yapılacağı ve 10-60 yaşındaki tüm Çeçen erkeklerin Rus toplama kamplarına götürüleceği şayialarını yayarak tüm Çeçenler'i tahrik ediyordu. Hatta çevrede üniformalı ve beyaz tenli kişiler dolaşmaya başlamıştı. Operasyonu bu kişilerin yapacağı söylendi. Bunun üzerine olayların büyümesinden endişe duyan mülteciler ve Kistin toplumundan ileri gelen yaşlılar (thamateler) Gürcü güvenlik yetkilileri ile bir toplantı

¹⁶ Kaçırılan milletvekili serbest, Ajans Kafkas, 14.05.2001

7 Mayıs'ta geldikleri Panki geçidinde 12 Mayıs gecesi kaçırılan Gürcü Petre Tsiskarişvili ve nişanlısı Aniko Surmava'nın serbest bırakılması için Amdetovskiy bölgesinin eski emniyet müdürü Temur Arabuli ve yerli Kistler'den bazı tanınmış simalar arabuluculuk yaptı.

Yapılan pazarlıklar sonucu sadece Aniko Surmava'nın serbest bırakılması kabul ettirildi ancak bu teklifi Aniko Surmava, "Ben nişanlımı haydutların elinde bırakıp gitmem" diyerek reddetti. Bunun üzerine devam eden pazarlıklar sonucu milletvekili ve nişanlısını kaçıran şahıslar ikna edildi ve bir kaçırma eylemi böylece sona erdi.

¹⁷ Çeçenistan Eski İçişleri Bakan Yardımcısı öldürüldü, Ajans Kafkas, 18.05.2001

yaparak Pankisi'de 10 Kistinin serbest bırakılmasını istediler. Bu toplantı ile mülteciler ve Kistler'in karşılık vermesinin önüne geçildi ancak rehinelere hala serbest bırakılmadı." ¹⁸

Gürcistan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, tehlikeli gelişmenin üzerine şu yatıştırıcı açıklamayı yaptı: "Gürcüler, Kistler ve Çeçenler barışmalıdır."

Pankisi'de Kistler'le Gürcüler arasında yaşanan karşılıklı rehine kriziyle ilgili en dikkat çekici yorum Gürcistan'da radikal muhalif organizasyonlardan İlya Çavçavadze Derneği'nden geldi. ¹⁹ Dernek Prime–News'e bir mektup göndererek, Pankisi'deki olayları Rusya'nın isteği üzerine Gürcü istihbaratının gerçekleştirdiğini ileri sürdü.

Mektupta, Rusya'nın 1999 AGİT İstanbul Zirvesi'nde varılan mutabakat gereği Gürcistan'dan çekmek zorunda olduğu üslerinde kalıcı olmak için birtakım gerekçeler aradığı ve bölgede etnik gruplar arasında çıkacak çatışmalardan yararlanmak istediği belirtiliyor ve "Pankisi geçidindeki olaylar Gürcistan'da bulunan Rus askeri üslerini kalıcı yapmak amacını taşıyor" deniyordu. Derneğe göre, Kaheti bölgesindeki halkın endişeleri haklıydı ancak asıl tedbirlerin Gürcü hükümeti ve istihbarat servislerine karşı alınması gerekiyordu.

Çeçenler'e göre de Mamuki Arabuli adlı Gürcü polis şefini kaçıran Kistler Rusya ile bağlantılıydılar. Hatta Çeçenler rehine krizinin baş aktörü Vephiya Margoşvili'ye "Siz serbest bırakmazsanız biz oraya gelip kendi ellerimizle rehinelere alacağız" diye mesaj göndermişti. ²⁰ Ardından da Arabuli serbest bırakıldı. ²¹ 19 Temmuz'da rehine krizi tamamen sona erdi. ²²

Halktan önlem

Ancak bu kriz başka gelişmelere yol açtı. Ahmeta bölgesindeki Magraani, Agrokhi, Pichkhovani adlı üç köy, rehine krizi ve suç şebekelerine karşı kendilerini koruyabilmek için Pankisi'nin girişine kendi karakollarını kurdular. ²³ Köylülerin canına tak ettiren olaylar bunlarla sınırlı değildi. Mesela krizin öncesindeki hafta inekleri, ondan önce de atları çalınmıştı.

Pankisi'deki huzursuzluk vadinin bir başka halkını, Osetleri tedirgin etti. ¹⁹ Temmuz'da Prime–News'e bir açıklama yapan Osetya Göçmen ve Mülteci Komitesi Başkanı Boris Koçiyev, Pankisi'deki olaylar nedeniyle Oset ailelerin kendilerine müracaat ederek başkent Tskhinvali'ye yerleşmek istediklerini bildiriyordu. ²⁴

Gelayev Pankisi'de tartışmaları

Pankisi'nin günah galerisinde yer alacak olaylar fidye için adam kaçırma ve bir takım haydutluk ve hırsızlıklarla sınırlı kalmadı. Bir yıl önce emirlere itaat etmeyip Çeçenler'in ağır kayıp vermesine neden olduğu gerekçesiyle Aslan Mashadov tarafından görevinden uzaklaştırılan ve Çeçenistan adına hareket etme yetkisi olmayan Ruslan Gelayev ekibinin Pankisi'de palazlandığı ve yakın bir gelecekte başka bölgelere saldıracağı söylentileriyle vadi yeniden dikkatleri üzerine çekiyordu. Ekim ayında gerçeğe dönen söylentilere karşılık Gürcü yetkililerin tepkisi kendisinden çok emindi: Vadide silahlı bir yapılanma söz konusu olamaz. Birkaç aydan beri de

¹⁸ Pankisi'de Gürcüler yerli Çeçenler'i kaçırdı, Ajans Kafkas, 17 Temmuz 2001

¹⁹ Pankisi'deki rehine krizi istihbaratın işi, Ajans Kafkas, 18.07.2001

²⁰ Pankisi'deki rehine krizi istihbaratın işi, Ajans Kafkas, 18.07.2001

²¹ Kistler ilk adımı attı, Ajans Kafkas, 18.07.2001

²² Rehine krizinde perde kapandı, Ajans Kafkas, 19.07.2001

²³ Panki silahlanıyor, Ajans Kafkas, 19.07.2001

²⁴ Osetler Pankisi'den ayrılıyor, Ajans Kafkas, 19.07.2001

Rus medyası Çeçenler'in Pankisi'den Çeçenistan'a geçeceği iddialarından gezilmiyordu. Sonra iddiaların yönü "Çeçenler Abhazya'ya saldıracaklar" şeklinde değişti.

BBC'de 7 Ağustos'ta yer alan habere göre, Şevardnadze bir önceki günkü açıklamasında "Çeçen komutanlardan Ruslan Gelayev'in Pankisi geçidinde olduğu" haberlerini yalanlıyordu.²⁵

Sıra papazlarda

Adam kaçırma konusunda çetelerin seçiciliği ve tercihleri de oldukça dikkat çekiciydi. Milletvekili, işadamı, güvenlik görevlisinin kaçırılması anlaşılır bir takım hedefleri içeriyor ancak Kasım 2001'de 4 Gürcü Papazın kaçırılması yorumculara biraz zorluk çıkardı doğrusu. Acaba Pankisi'de Hıristiyanlarla Müslümanlara arasında çatışma mı çıkarılmak istenmişti? Ancak buldukları bir mağaradan kaçırılan papazlar için 1 milyon dolar fidye istendi.²⁶

20 Eylül'de Gürcistan topraklarında Çeçen kampı olduğu yönündeki iddiaların sıklaşması üzerine Gürcistan meydan okurcasına bir çıkış yaptı ve Gürcistan Sınır Muhafaza Komutanı Tuğgeneral Valeri Chkheidze, bir basın toplantısı ile AGİT'i Pankisi Vadisi'nde inceleme yapmaya çağırdı.²⁷ Chkheidze, Amerika'daki 11 Eylül saldırıları nedeniyle Gürcistan'ın sınırlarındaki kontrolü iyice artırdıklarını ve herhangi bir kişinin sınır ihlaline göz yumamayacaklarını kaydediyordu.

Vadi bombalandı

Rusya bir taraftan Tiflis'ten vadiye operasyon yapmak için izin isterken diğer taraftan da birtakım oldu bittilerle 27 Kasım 2001'da geç saatlerde Hadoriga bölgesini havadan bombaladı.²⁸ Bunun üzerine Gürcistan Devlet Güvenlik Bakanı Valeriy Haburdzaniya, Rus uçaklarının bombaladığı yerlerin boş araziler olduğunu, bu nedenle de can kaybı yaşanmadığını ancak vadi sakinleri arasında büyük bir paniğe neden olduğunu bildiriyordu. Ardından Gürcistan bu olay nedeniyle Moskova'ya protesto notası verdi.²⁹

²⁵ BBC, Kavkaz Press haber ajansının Tiflis'ten verdiği habere dayanarak şunları kaydediyordu: Gürcistan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze 6 Ağustos'ta yaptığı açıklamada "Çeçen savaşçıların komutanlarından Ruslan Gelayev ve savaşçılarının Panki geçidinde olduğu ve Çeçenistan'a geçmeyi planladıkları şeklindeki iddiaların gerçekleri yansıtmadığını" söyledi. Şevardnadze açıklaması şöyle devam etti "Gürcistan Devlet Bakanlığına bağlı Sınırları Koruma Dairesi Başkanı Valeri Çekeidze, kısa bir süre önce Rusya Sınır Koruma Servisi'nden Konstantin Totskiy ile bir telefon görüşmesi yaptı. Bu görüşmede, Ruslan Gelayev'in Panki geçidinde olduğuna dair bir bilgi verilmedi."

²⁶ Gürcistan'da Panki Vadisi yine karışıyor, Ajans Kafkas, 24.11.2001

Kaçırılan Gürcü papazlar için 1 milyon dolar fidye istendi. Bölge halkı da harekete geçip Panki vadisine giden yolları trafiğe kapatarak olayı protesto etti.

²⁷ Gürcistan'dan hodri meydan, Ajans Kafkas, 20.09.2001

²⁸ Panki bombalandı, Ajans Kafkas, 28.11.2001

Gürcistan Devlet Güvenlik Bakanı Valeriy Haburdzaniya, Salı günü (27.11.2001) geç saatlerde Panki vadisinin Rus hava kuvvetlerine ait uçaklarca bombalandığını söyledi.

Rus uçaklarının Gürcistan'ın Hadoriga bölgesine uçuşlar düzenlediğini belirten Haburdzaniya, boş bir araziye yapılan saldırı nedeniyle ölen yada yaralanan olmadığını kaydetti. Gürcü bakan saldırının Panki vadisi sakinleri arasında paniğe neden olduğunu ve birçok ailenin vadiyi terkettiğini ifade etti.

²⁹ Gürcistan'dan nota, Ajans Kafkas, 22.10.2001

Gürcistan Hükümeti, Rusya'nın yapmış olduğu bombardımanlar dolayısıyla, protesto notasını Rusya Büyükelçisi Vladimir Gudayev'e verdi. Ayrıca Gürcistan Dışişleri Bakanlığı adına bir açıklama yapan Kaha Siharulidze, yapılan bu saldırının ikili anlaşmalara aykırı olduğunu ve ülke bütünlüğünü ihlal etme anlamına geldiğini ifade etti.

İki gün sonra Çeçenistan'ın Gürcistan temsilcisi Hızri Aldamov "Rus saldırılarından kaçan yüzlerce Kistin ve Çeçen evlerine dönmeye başladı" açıklamasını yaptı.

Gürcistan'ı savaşa çekme planları

Yeni yılda Rusların Pankisi'ye ilişkin talepleri daha da ısrarcı bir hal aldı. Bu ısrara bir de Pankisi'deki Çeçen mültecilerin evlerine dönüşünü sağlama planı eklendi.³⁰ Ancak buna Gürcü yönetiminin geliştirdiği itiraz, sürekli olarak mültecilerin can güvenliği sağlanmadığı sürece geri dönmelerinin zor olduğu yönündeydi.³¹

Gürcistan Devlet Başkanı Basın Sekreteri Kakha İmnadze, yabancı bir istihbarat servisi ile ortak olarak Pankisi'de operasyon yapma planının olmadığını açıkladı.³²

8 Şubat'ta Rusya Genelkurmay Başkanı Anatoliy Kvaşnin'in Gürcistan istediğine bağlı olarak Pankisi'de Çeçenler'e yönelik operasyon düzenleyebileceklerini söylemesi Tiflis'i savaşın içine çekmek olarak algılandı ve sert tepki topladı.³³ Bu teklife Gürcistan Güvenlik Konseyi Sekreter Yardımcısı Cemal Gahokidze, iki ülke arasındaki görüşmelerde Pankisi'ye operasyon düzenlemek gibi bir seçeneğin gündeme gelmediğini kaydetti.³⁴

Rusya'nın Pankisi etrafında sürdürdüğü polemikler ve bu polemikleri besleyen tatsız gelişmeler, Tiflis'in politika koridorlarında "Gürcistan'ı Kafkasya'daki savaşın içine çekmenin senaryoları" olarak yorumlanıyordu. Sözelimi Gürcistan Devlet Kaçılıryası Uluslararası İlişkiler Servisi Bölüm Başkanı Şalva Piçhadze, Çeçenistan'da devam eden savaşı "Gürcistan halkının güvenliğini tehdit eden unsur" olarak değerlendiriyor ve Çeçen mültecilerin barındığı Pankisi Vadisi'ndeki zor durumun da bu savaşın bir sonucu olduğunu söylüyordu. Bu nedenle Rusya'nın Çeçenistan sınırını iyi koruması gerekiyordu. Öncelikli olarak Pankisi'de bulunan 7 bin mültecinin evlerine dönmesinin sağlanması gerektiğini vurgulayan Piçhadze, Gürcistan'a geçen mülteciler arasında savaşçıların bulunma ihtimali olmakla beraber Ruslarla birlikte Pankisi'de herhangi bir operasyonun yapılmasının Gürcistan'ı savaşın içine çekeceğini söylüyordu.³⁵

³⁰ Ruslar, Pankisi'ye gelecek, Ajans Kafkas, 24.01.2002

"Gürcistan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, Panki Vadisi'nde bulunan Çeçen mültecilerin geri dönüşünün ancak güvenlik garantisi verilmesi ile mümkün olabileceğini söyledi. Gürcistan'daki Çeçen mültecilerin geri dönüşünün sağlanmasına ilişkin sorunları görüşmek üzere Rusya tarafından oluşturulan komisyon hakkında Gürcü kabinesine dün (19.9.2001) bilgi veren Şevardnadze, sözkonusu komisyon üyelerinin Pankisi'ye gelerek mültecilerle birebir görüşmeyi de planladığını kaydetti. Gürcü yönetimi olarak mültecileri zorla sınır dışı etmek gibi bir planlarının olmadığını altını çizen Şevardnadze, insanların evlerine geri dönebilmeleri için gereken güvenlik önlemlerinin alınması gerektiğini vurguladı."

³¹ MFA of Georgia Rules Out Chechen Refugees Deportation, Civil Georgia, 08.02.2002

³² Carrying out of special operation is not planned, Prime-News, 13.02.2002

³³ Panki polemigi, Ajans Kafkas, 08.02.2002

Gürcistan topraklarında yer alan Panki Vadisi'nde barınan Çeçenler'in Afganistan'daki Taliban ve El-Kaide ile bağlantılarının olduğu iddiasını ortaya atan Kvaşnin, Dağıstan'ın başkenti Mahaçkale'de Tiflis'i rahatsız eden açıklamalarda bulundu. Kvaşnin, "Gürcistan'ın istemesi ve başkomutanın emir vermesi durumunda Rusya, Gürcistan'a askeri yardım yapmaya hazırdır" dedi.

³⁴ Panki polemigi, Ajans Kafkas, 08.02.2002

Gürcistan Güvenlik Konseyi Sekreter Yardımcısı Cemal Gahokidze, Rus Genelkurmay Başkanı'nın açıklamasına ilişkin Tiflis'in tepkisini dile getirdi. Rusya Güvenlik Konseyi Başkanı Vladimir Ruşaylo'nun birkaç gün önce Gürcistan'da gerçekleştirdiği temasları hatırlatan Gahokidze, Panki Vadisi'ndeki probleme ilişkin iki ülke arasında Rusya'nın ileri sürdüğü ortak operasyon gibi önerilerin konuşulmadığını söyledi. Gahokidze, vadideki problemin çözümüne ilişkin tedbirler arasında askeri operasyon seçeneğinin yer almadığını kaydetti.

³⁵ Gürcistan Kritik Eşikte, Ajans Kafkas, 31.01.2002

Çeçenler'i döndürme planları

Bu arada Rusya'nın Tiflis üzerinde baskıları ilk sonuçların vermişti. Gürcistan ile Rusya Çeçenler'in geri dönüş şartlarını tespit edecek bir komite kurulması konusunda anlaşmaya varmıştı. Bununla birlikte Rusya'ya karşı güvensizlik Tiflis'te hep hat safhada olmaya devam etti. Mesela Gürcistan Savunma Eski Bakanı Tengiz Kitovani, Rusya'nın Gürcistan ile her hangi bir mutabakat sağlamadan Çeçen mültecilerin barındığı Pankisi Vadisi'ne operasyon düzenleyebileceğini söyleyerek Tiflis'i uyarıyordu.³⁶

Amerika'nın Afganistan'a yaptığı operasyonunun Rusya'nın de Gürcistan'a aynı şekilde bir operasyon yapabilmesine zemin hazırladığını hatırlatan Kitovani, Rusya'nın Gürcistan'a girebileceğine dair iddiasını, bir süre önce Rusya Savunma Bakanı Sergey İvanov'un söylediği "Gürcistan yönetimi Çeçen birliklerle baş edemiyor" şeklindeki sözlere dayandırıyor.

Bu çerçevede Rusya Acil Durumlar Bakan Yardımcısı Yuriy Brajnikov'un başkanlığında Dışişleri, İçişleri ve Sağlık Bakanlığı yetkilileri, Sınır Koruma Hizmetleri ve bazı akademisyenlerden bir heyet oluşturdu.³⁷

Rus heyeti, 11 Şubat'ta planlanmış olmasına karşılık rötarlı olarak 14 Şubat 2002'de Tiflis'e geldi ancak Pankisi'ye gidemedi. Zaten Gürcistan resmi makamları da heyetin can güvenliğini garanti edemeyeceğini bildirmişti.³⁸ Bu açıklamanın caydırıcı bir etkisinden de bahsedilebilir. Gürcistan Çeçenler'e geri dönmeleri için baskı yapılmayacağına dair garanti verirken mülteciler günler öncesinde Duisi'de büyük bir protesto miting düzenleyerek, Rus heyeti ile görüşmelerinin mümkün olmadığını bildirdiler.

Gürcistan Devlet Güvenlik Bakanı Valeri Haburdzaniya de, üç gün rötarlı olarak Tiflis'e gelen heyete vadiye gitmeye kalktığı takdirde güvenlik garantisi veremeyeceklerini açıklıyordu.

Pankisi'de öfkenin Gürcistan'a yönelmemesi için Tiflis, Çeçenler'i yatıştırıcı açıklamalar yapmayı ihmal etmedi.

Gürcistan Dışişleri Bakanı İrakli Menagarişvili, 13.02.2002'de bir açıklama yaparak, "Eğer Çeçen mülteciler güvenilir şartlarda evlerine geri döneceklerinden emin olmazlarsa onları geri döndürmek söz konusu olamaz" diyordu.³⁹

Mülteciler 15 Şubat'ta kendi aralarında bir toplantı yaparak Rus işgali devam ettikçe memleketlerine geri dönmeyeceklerini açıkladılar.⁴⁰

Pankisi Vadisi'nde sayıları 7-8 bin civarında olduğu belirtilen mülteciler, içinde buldukları durumu ve sorunları yerinde tespit etmek için uluslararası bir komisyon oluşturulmasını istediler.

³⁶ "Eski bakandan uyarı: Rusya Gürcistan'a girebilir, Ajans Kafkas, 07.02.2002

³⁷ Russia, Georgia Agreed on the Joint Plan of Action on Refugees' Repatriation, Civil Georgia, 16.02.2002

Geri döndürme ekibi, Ajans Kafkas, 14.02.2002

³⁸ Tiflis'ten Rus heyetine garanti yok, Ajans Kafkas, 11.02.2002

"Gürcistan Devlet Güvenlik Bakanı Valeri Haburdzaniya, 11 Şubat'ta Gürcistan'ın Panki Vadisi'ndeki Çeçenler'i ziyaret etmek için Tiflis'e gelmesi beklenen Rusya Olağanüstü Haller Bakanlığı heyetine yüzde yüz güvenlik garantisi veremeyeceklerini söyledi."

³⁹ Geri döndürme ekibi-Gürcistan'dan garanti, Ajans Kafkas, 14.02.2002

⁴⁰ Mülteciler karar aldı: Dönmeyeceğiz, Ajans Kafkas, 16.02.2002

Eduard Şevardnadze'nin açıklamalarında da Çeçenler'i hedef alan herhangi bir ifade kullanılmaya gösterdiği özen hep dikkat çekti. Bütün bu sıcak gelişmelerin yaşandığı günlerde Pazartesi konuşmalarından birinde Rusya'ya mültecilerin hangi koşullarda evlerine dönebileceğini belirtirken Çeçen mültecilerin evlerine dönmek istediklerini, ancak önce güvenlik garantisi istediklerini söylüyordu. Çeçen mültecilerin bu isteğini uygun bulduğunu bildiren Şevardnadze, Moskova ile uygun bir yol bulacaklarını ümit ettiğini belirtiyordu.

Pankisi'nin Osetleri

Vadide yaşayan yaklaşık 2 bin Oset de artan huzursuzluklar ve giderek yaklaşan askeri operasyon nedeniyle seslerini yükseltmeye başladılar.⁴¹ Osetler, Güney Osetya Devlet Başkanı Eduard Kokoyev'e müracaat ederek Tskhinvali'ye yerleşmek istediklerini bildirmişlerdi. Kokoyev 16 Şubat'ta bir açıklama yaparak Osetlerin sorunlarının sadece kriminal olaylarla sınırlı olmadığını ve vadideki Oset okullarının da kapalı olması gibi bir takım ilave sorunlarla yüzleştiklerini söyledi.

Kokoyev'e göre bu sorunlara çözüm bulunmadığı takdirde 1980'in sonunda Oset-Gürcü çatışmasına benzer bir senaryonun yeniden yaşanma ihtimali vardı. Kokoyev'in açıklamasına karşılık Gürcistan İçişleri Bakanlığı Kaheti Bölgesi Şube Başkanı Zurab Tuşuri ise, Prime-News'e Gürcü emniyet güçlerinin Pankisi yönünde kontrol noktası oluşturmasından sonra Oset nüfusunun eskiye göre daha güvenli bir ortam içinde bulunduğunu ve onların taşınabilir sığınaklarının vadiden kontrol noktasıyla ayrıldığını söylüyordu. Ayrıca bu tür sorunlar nedeniyle Oset nüfusunun Koreti, Dumasturi ve Khalatsani gibi köylere geçici olarak yerleştirildiğini kaydeden Tuşuri'nin dikkat çektiği başka önemli bir nokta da şuydu: Bu tür haydutlukları yapanları dışarıda aramayın, bunlar sonuç itibarıyla vadide Gürcü nüfus içinde yaşayan insanlar.

Bu mesaj aslında suçu dış unsurlara yani Çeçenler'e yıkarak operasyon zemini arayan Rusya'ya idi.

Esaslı bir provokasyon

Bin Ladin'in Pankisi'de olduğu iddialarıyla desteklenen Rus heyetinin yeni kampanyası sürerken bir başka provokatif gelişme yaşandı. 17 Şubat'ta akşam saatlerinde 4 Gürcü polis yerliler tarafından kaçırıldı.⁴²

Bu sefer amaç fidye değil, önceki gün arananlar listesinde olup da tutuklanan uyuşturucu kaçakçısı Iuriy Bagakaşvili'nin serbest bırakılmasını sağlamaktı.

Rusya hemen Tiflis'e yardım gerekçesiyle askeri güç gönderme önerisini yinelerken Şevardnadze, rehine alınan polislerin serbest bırakılması için operasyon düzenlenmeyeceğini belirterek, vadinin iç aktörlerini harekete geçirdi.⁴³

⁴¹ Pankisi'nin Osetleri de dertli, Ajans Kafkas, 16.02.2002

⁴² Pankisi'de porovakatör devrede, Ajans Kafkas, 18.02.2002

Kutaisi Polis Karakolu Başkanı Zurab Tuşuri, bir gün önce aranan bir uyuşturucu kaçakçısının Panki Vadisi'ndeki Duisi köyünde ekipler tarafından yakalandığını belirterek, polislerin de tutuklu bulunan kişinin serbest bırakılması için rehine alındığını söyledi.

⁴³ Pankisi'de öfke: Yerliler polisler için devrede, Ajans Kafkas, 18.02.2002

"Duisi köy yönetimi, 4 Gürcü polisi rehine alan kişilerle temasa geçti. Gürcü polisinin elinde tutuklu bulunan ve uyuşturucu kaçakçısı olduğu söylenen Yuriy Bagakaşvili'nin serbest bırakılması için 4 polisi kaçıran eylemciler, Çeçen mülteciler ve Kistler'in de tepkisini çekti. Bir grup Bagakaşvili ailesinin barındığı bölgeye giderek Gürcü polislerin derhal serbest bırakılmasını istediler."

Başta Çeçenler ve Kistler olmak üzere Iuriy Bagakaşvili'nin ailesine baskı yapmaya başladılar. Çeçen mülteciler ve Kistler, yaşadıkları bölgenin Şer Vadisi olarak tanıtılmak istenmesine tepki göstermek için 18 Şubat'ta miting düzenlediler.⁴⁴ Vadiye giden Gürcistan İçişleri Bakanı Koba Narçemaşvili, her hangi bir ön koşul ileri sürülmeksizin polislerin serbest bırakılmasını istiyordu. Sonuçta vadideki halkın baskıları sayesinde polisler serbest bırakıldı.⁴⁵

Ancak Mayıs 2001'de Milan'da oynayan ünlü futbolcunun kardeşi Levan Kaladze'nin, 6 ay sonra da peder Basili Maçitadze'nin kaçırılması karşısında Gürcistan'ın Pankisi'deki acziyetini daha da gün yüzüne çıkardı. Tiflis'in etkili önlemler alamaması Rusya'nın "Gürcü iktidarı kendi topraklarını denetim altında tutamıyor" iddiasına yeni gerekçeler bulmasına yaradı.⁴⁶

Gürcü manevrası

Rusya Savunma Bakanı, 18 Şubat'ta Duma'da yaptığı konuşmada Gürcistan'a er yada geç bir operasyon düzenleme gerekliliğini vurgularken Şevardnadze, Moskova'nın güneye sarkma niyetlerini bloke edecek bir manevra yaparak, şayet Gürcistan topraklarında kontrol edilemeyen bir terör unsuru varsa bunu ortadan kaldırmak için operasyon düzenlenebilir ama bunu yapacak olan Amerika ve NATO olmalıdır. Şevardnadze beklenmedik bir şekilde kendi ülkesinin topraklarında Afganistan'daki kadar büyük çaplı bir hareket değil ama vadideki terör yapılanmalarını ortadan kaldıracak mini bir operasyonu Amerika ve NATO ile birlikte yapabileceklerini kaydetti. Bu aslında Rusya'nın Gürcistan'a bir bahane ile girme isteğinin önüne geçmek amacıyla geliştirilen kontra bir ataktı. Rus Savunma Bakanı, 18 Şubat'ta Rusya'nın olası bir harekette hangi koşullarda katılabileceğine dair temaslarda bulunduğunu açıklarken Gürcistan yetkilileri, NATO'nun yapacağı operasyonda Rusya'nın olmayacağını bildiriyordu.

Ladin, İvanov'un evinde!

Gürcistan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, 18 Şubat'ta Tiflis'te bir basın toplantısıyla, El-Kaide üyelerinin Gürcistan'ın Ahmeta bölgesinde barındığını iddia ederek Tiflis üzerinde baskı kurmaya çalışan Rusya'ya alaylı bir şekilde tepki koydu: Rusya Dışişleri Bakanı İgor İvanov'un Gürcistan'da annesine ait olan evde barınıyor.⁴⁷

Şevardnadze, geçen hafta Bin Ladin'in Gürcistan'da bulunduğunu iddia eden İvanov'un Ahmeta bölgesi asıllı olduğunu hatırlatarak, halen orada annesinin evinin bulunduğunu, Bin Ladin'in o evde barınıyor olabileceğini ve Rusya Dışişleri Bakanı'na ait olmasına rağmen oranın kontrolünün elzem olduğunu söyledi.

IV.AMERİKA'NIN KAFKASYA KARARI

Amerika'nın ilk açıklaması

⁴⁴ Pankisi'de öfke: VADİDE SULAR ISINIYOR, Ajans Kafkas, 18.02.2002

"Mülteciler ve Kistler düzenledikleri miting ile Gürcistan ve dışarıdan bazı siyasi mihrakların Panki Vadesi'ni 'şer yuvası' olarak tanıtmak istediklerini bildirdiler. Mitinge katılanlar yaptıkları açıklamalarda, Panki'nin bu şekilde tanınmasının burada şiddet kullanmak isteyen bazı ülkelerin işini kolaylaştıracağını kaydettiler."

⁴⁵ GEORGIAN POLICEMEN KIDNAPPED IN PANKISI GORGE RELEASED, RIA Novosti, 19.02.2002

⁴⁶ Jeffrey Silverman, Pankisi Gorge kidnappings hint at chaos in Georgian government (1/29/02), February 5, 2002, Eurasia Insight

⁴⁷ Ladin, İvanov'un evinde!, Ajans Kafkas, 18.02.2002.

Gürcistan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze 18 Şubat'ta radyo konuşmasında ülkesinin Pankisi'de düzeni sağlamak amacıyla Rusya ile değil ama Amerika Birleşik Devletleri ile ortak bir operasyon yapmayı düşüneceğini açıkladı.⁴⁸ Bu bir şekilde Rusya'ya karşı gözdağı olarak da yorumlandı. Ancak Şevardnadze'nin söylediği söz bir süre sonra gerçeğe dönüştüğünün sinyalini verdi.

Amerika'nın bölgeye uzanma isteği Amerika'nın Tiflis Maslahatgüzarı Philip Remler'in Gürcü basınına "Afganistan'dan kaçan onlarca mücahit şu an Kafkasya'da saklanıyor"⁴⁹ demesinin ardından kendini gösterdi. Pankisi'de El Kaide'nin olmadığına ısrar eden Tiflis yönetimi de hemen söylem değişikliğine giderek, bir anda şimdiye kadar bu konuyu ısıtıp ısıtıp gündeme getiren Moskova ile örtüştü.

Pentagon, Pankisi operasyonu ile ilgili ilk ayrıntıyı bilgiyi 27 Şubat'ta verdi. Pankisi'de Çeçen savaşçılarla birlikte barınan teröristlere karşı savaşta yardımcı olmak üzere 200'ün üzerinde askeri eğitmen ve danışmanın bölgeye gideceği öngörülüyordu.⁵⁰

Gürcistan'daki Amerikan varlığı ve Türkiye'nin yardımları

Aslında Amerika'nın Gürcistan'da dolaylı bir askeri varlığından bahsedilebilir. Amerika, epey zamandan beri Gürcistan ordusunu güçlendirecek bir projeyi uyguluyordu. Gürcistan ordusunu modernize etmede Türkiye de önemli bir rol üstlenmişti.

Amerika'nın Almanya'daki Stuttgart askeri üssünün sözcüsü Yargay Ed Loomis'in verdiği bilgilere göre, Şubat ayı içerisinde yaklaşık 40 Amerikan asker uzmanı Gürcistan'ın güvenlik ihtiyacını yerinde tespit etmek için bu ülkeyi ziyaret etmişti.⁵¹ Bu ziyaret Amerika'nın Gürcistan ordusuna yardımlarının bir parçasıydı.

Ancak Rus medyasında Amerika'nın helikopter yardımlarını "Vietnam'dan kalma" diyerek küçümseyen yorumlar da sözkonusu.⁵²

"Gürcistan'ın silah kapasitesinin her hangi bir Kafkas ülkesinden daha düşük olduğu"⁵³, üstelik askeri gücün devamlılığında önem arzeden eğitim ve ekipman ihtiyacı konusunda kronik bir yokluk içinde bulunduğu biliniyor.

Bu ülkenin 2000 yılı savunma harcamaları gayri safi milli hasılanın binde 5'i olarak planlanmıştı. Hatta bu oran vergi toplayamayan sisteme bağlı olarak bütçedeki kesintiler nedeniyle bu oran yarıya düşürüldü.⁵⁴

⁴⁸ Georgia: no talks of anti-terror action, The Associated Press, 19th February, 2002

⁴⁹ Andrew Jack- David Stern, Georgia and Russia may co-operate on Pankisi gorge

February 24 2002, The Financial Times,

<http://news.ft.com/ft/gx.cgi/ftc?pagename=View&c=Article&cid=FT3TLVY83YC&live=true&tagid=ZZZAFZAVA0C&subheading=europe>

⁵⁰ Julian Borger, Pentagon outlines plans to take war on terror to Georgia, *The Guardian*, February 28, 2002, <http://www.guardian.co.uk/international/story/0,3604,659119,00.html>

⁵¹ Vernon Loeb-Peter Slevin, U.S. Begins Anti-Terror Assistance In Georgia, Washington Post, February 27, 2002, <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn?pagename=article&node=&contentId=A7806-2002Feb26¬Found=true>

⁵² Alexander Golts: "Birleşik Devletleri Gürcüler'e Vietnam savaşından kalma 30 yaşında 10 Iroquois helikopteri verdi. Sadece bunlardan 6'sının gerçekten uçabildiği yönünde haberler var. Diğer dördü sökülerek, yedek parça olarak kullanılacak. Şu an Amerikalılardan Gürcü pilotları şu an eğitiyorlar." Alexander Golts, Georgia on my mind, The Russia Journal, March 6, 2002

⁵³ Jaba Devdariani, Us And Georgian Officials Move To Next Phase Of Military Deployment, 04.03.2002, <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav030402.shtml>

Hatta 25 Mayıs 2001’de ordunun sefaleti askeri bir kalkışmaya da yol açmıştı.⁵⁵

Gürcistan ile Türkiye arasında 2000 yılının Nisan ayında imzalanmış olan 4 milyon dolarlık yardım paketi çerçevesinde Türk Silahlı Kuvvetleri, Vaziyani askeri üssünde konuşlanmış olan Gürcistan Savunma Bakanlığı 11. tugayına 2 milyon dolar tutarında askeri araç, telsiz ve askeri üniforma hediye etti.⁵⁶

Gürcistan ile ABD arasında son yıllarda hızla gelişen askeri işbirliği çerçevesinde ABD, Gürcistan sınır kuvvetleri hava bölüğüne bir AN-28 sınır denetim uçağı ve hangar hediye etti.⁵⁷

V. BÖLGE ÜLKELERİNİN TEPKİLERİ

Rusya: Durum zorlaşır

Rusya Dışişleri Bakanı Igor Ivanov, Amerika’nın Kafkasya’ya asker göndereceğinin duyulması üzerine, bu gelişmenin “bölgede karmaşık olan durumu daha da zorlaştıracağı”⁵⁸ uyarısında bulundu. 26 Şubat’ta Rusya’nın resmi televizyon kanallarından RTR’de yayımlanan demecinde İvanov, “kendilerinin Gürcü tarafı ile ortak operasyonlara hazır olduklarını tekrar dile getiriyor ancak ABD askerlerinin Gürcistan’a gelmelerinin, bölgede gerginliği artıracığı uyarısında bulunuyordu.⁵⁹

Rusya Savunma Bakanı Sergey İvanov ise, henüz Washington’da Kafkasya kararının alındığından farkında değilmiş gibi hareket etmeyi sürdürerek, ABD askeri uzmanlarının Gürcistan’a geldikleri yönündeki haberleri yayımlamanın bölgede durumu olumsuz etkilediğini söylemekteydi.⁶⁰

⁵⁴ Jaba Devdariani, Us And Georgian Officials Move To Next Phase Of Military Deployment, 04.03.2002, <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav030402.shtml>

⁵⁵ Bakınız: Dimitri Bit-Suleiman, National Guard Mutiny Prompts Georgia Crisis, 25.05.2001, EURASIA INSIGHT, <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav052501.shtml>

Dimitri Bit-Suleiman, Georgians Worry That Mutiny Is Portent of Wider Instability, 01.06.2001, EURASIA INSIGHT, <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav060101.shtml>

⁵⁶ Zaza Tsurtsumiya, Türk-Gürcü İşbirliği, İHA

⁵⁷ Gürcistan Sınır Kuvvetleri Komutanı Tümgeneral Valeri Çeydze’nin verdiği bilgilere göre, sözkonusu hangar 3.2 milyon dolara mal oldu. ABD, 2007 yılına kadar Gürcistan sınır kuvvetlerinin teknik ihtiyaçları ve sınır koruma uzmanlarının eğitimi için 17 milyon dolar harcamayı planlıyor.

ABD’den Gürcistan’a uçak, Ajans Kafkas, 27.03.2002,

Zaza Tsurtsumia, ABD, Gürcistan’a uçak hediye etti, İHA, 26.03.2002

⁵⁸ Robert Cottrell-David Stern-Richard Wolffe, “EUROPE: Russian unease as US war on terror shifts to Caucasus”, The Financial Times, Feb 28, 2002, <http://globalarchive.ft.com/globalarchive/article.html?id=020228001868>

⁵⁹ Abhazy Gardını Aldı, Fehim Taştekin, 28.02.2002, http://www.kafkas.org.tr/ajans/2002/subat/28.02.2002_kafkasyada_kartlar_devrede.htm

⁶⁰ Abhazy Gardını Aldı, Fehim Taştekin, 28.02.2002, http://www.kafkas.org.tr/ajans/2002/subat/28.02.2002_kafkasyada_kartlar_devrede.htm

Sergey İvanov, Amerika'nın kararını vermeden bir hafta önce "Bizim sınırlarımızın 10-20 kilometre ötesinde Pankisi Vadisi mini bir Afganistan haline geldi. Orada mutlaka bir şeyler yapılmalı" diyordu.⁶¹

Rus Dışişleri Bakanı İgor İvanov'a göre "Rusya'nın ulusal çıkarlarını ilgilendirmesi açısından Kafkasya özel bir öneme sahiptir. Bölgedeki her hangi bir gelişme Rusya'dan habersiz olamaz"⁶².

Abhazya'dan Rusya ile birleşme kartı

Abhazya Devlet Başkanı Yardımcısı Valeri Arşba, Abhaz tarafının korkularını şöyle dile getiriyordu: "Biz oradaki durumun Abhazya aleyhine dönmeyeceğinden emin değiliz. Rusya'nın açık bir şekilde bölgeden dışlanması bizim için endişe kaynağı. Abhazya'nın Rusya içerisinde yer almaya ilişkin önerileri hala geçerlidir. Ancak biz henüz bir yanıt almış değiliz."⁶³

28 Şubat'ta yine Rusya'ya birlik ilişkisi kurma önerisini ele almasını tavsiye ederken başka bir ihtimal üzerinde de duran Arşba, Abhazya gibi bağımsızlığını ilan eden ettikten sonra Gürcü askerlerin istilasına uğrayan Güney Osetya ile işbirliği arayışlarına gideceklerini bildirdi. Arşba, İnterfax'a verdiği demecinde Güney Osetya Devlet Başkanı Eduard Kokoyev'le bugün (28 Şubat) bir telefon görüşmesi gerçekleştireceklerini kaydetti."⁶⁴

Bu arada Abhazya'nın Rusya'ya katılması önerisi, çok hızlı bir şekilde referandum konusu haline geldi. Valeri Arşba, "Abhazya'da Rusya'ya katılma meselesi ile ilgili olarak referanduma gidebileceğini"⁶⁵ söyledi. Bazı kaynaklar ise referandum kararının 2 Mart'ta seçilecek yeni parlamento üyeleri tarafından alınabileceğine işaret ediyordu."⁶⁶

Abhazya Dışişleri Bakanı Birinci Yardımcısı Zaur Arşba, Rusya ile kurulması muhtemel birliğin hangi temel esaslar üzerine olabileceğine açıklık getirdi. Prime-News'e konuşan Arşba, Sohum'un Rusya ile ortaklığın kapsadığı alanları şöyle sıraladı: Ortak dış politika, savunma, kur politikası, gümrükler ve sınır güvenliği. Arşba'ya göre, ülkenin bağımsız bir devlet olduğunu öngören Abhazya Anayasası, Rusya ile birlik ilişkisine engel değil. Ancak Rusya'ya katılma kararından önce anayasa değişikliği şart.⁶⁷

"Amerikan askerlerinin Gürcistan'a gelmesi Abhazya'yı Rusya ile ilişkileri sıklaştırma konusunda düşünmeye itiyor" diyen Arşba'ya göre Kafkasya'nın herhangi bir ülkesinin mevcut pozisyonunun dış müdahaleyle güçlendirilmesi zaten sancılı olan bölgenin dengelerini altüst eder ve tansiyonu iyice yükseltir.⁶⁸

⁶¹ Robert Cottrell-David Stern-Richard Wolffe, "EUROPE: Russian unease as US war on terror shifts to Caucasus", The Financial Times, Feb 28, 2002, <http://globalarchive.ft.com/globalarchive/article.html?id=020228001868>

⁶² Jaba Devdariani, Us And Georgian Officials Move To Next Phase Of Military Deployment, 04.03.2002, <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav030402.shtml>

⁶³ Abhazya tedirgin, Ajans Kafkas, 27.02.2002

⁶⁴ Abhazya Gardını Aldı, Fehim Taştekin, 28.02.2002, http://www.kafkas.org.tr/ajans/2002/subat/28.02.2002_kafkasyada_kartlar_devrede.htm

⁶⁵ Abkhazia, South Ossetia to discuss possible increase in U.S. influence in Georgia, Interfax, 28.02.2002

⁶⁶ Abhazya Gardını Aldı, Fehim Taştekin, 28.02.2002, http://www.kafkas.org.tr/ajans/2002/subat/28.02.2002_kafkasyada_kartlar_devrede.htm

⁶⁷ Official Sukhumi speaks about readiness for establishing associated relations with Russia, Prime-News, 28.02.2002

⁶⁸ Abhazya Gardını Aldı, Fehim Taştekin, 28.02.2002, http://www.kafkas.org.tr/ajans/2002/subat/28.02.2002_kafkasyada_kartlar_devrede.htm

Putin'in tepkisi

Yeni durumun en çok analiz gerektiren ve üzerinde durulan yönü Putin'in tepkisi oldu. Putin beklenen tepkisini ilk kez 1 Mart'ta Almatı'da Bağımsız Devletler Topluluğu zirvesinde Şevardnadze ile yaptığı ikili görüşmenin ardından basın karşısına çıkarak yaptı. Kazakistan'ın başkentindeki zirvenin kendi gündemi Amerikan askerlerinin bölgeye geliş gündeminin altında eziliyordu. Herkes Putin ve Şevardnadze buluşmasından nasıl bir sonuç çıkacağını beklerken Putin, beklenmedik bir şekilde Rusya'nın çıkarları açısından "bu bir trajedi değil"⁶⁹ dedi. Putin'in ortaya koyduğu tepkiye göre, "Amerikan askerleri Orta Asya'da varlarda neden Gürcistan'da olmasınlar?"⁷⁰

Amerika'nın kararına ilk sesli tepkiyi koyan Rus Dışişleri Bakanı İvanov ise geçen hafta Amerika'nın Kafkasya'da Gürcü askerlerini eğitmek için gelmesinin bölgedeki durumu gerginleştireceği uyarısında bulunmuştu. Yalnız Putin'in meslektaşı Şevardnadze'ye ilişkin bir sitesi vardı: "Bize Amerika tarafından enformasyon geldi. Maalesef Gürcü meslektaşlarımızdan çok geç haber aldık"⁷¹ diyordu Putin.

Şevardnadze ise, Kazakistan'da BDT toplantısında "Amerika'nın Gürcistan silahlı kuvvetlerine yardım etmesinde şaşılacak bir durum yok. Böyle bir yardımı sağlayabilecek başka bir ülke yok"⁷² diyordu. Şevardnadze daha önce de Pankisi'deki sorunu ülke için imkanlarla aşamayacaklarını deklare etmişti. Bu açıklamalar biraz da Rusya'nın tazyiklerine karşı Amerikan müdahalesinin psikolojik zeminini atmaya yaradı.

Liderler soğukkanlı olmayı tercih etmiş buna karşılık iki ülke arasındaki karşılıklı restleşmeler hükümetin diğer temsilcilerine bırakılmıştı sanki. Putin'in olağan olmayan bu tepkisini John Hopkins Üniversitesi Orta Asya-Kafkasya Enstitüsü'nün çıkardığı Orta Asya-Kafkasya Analizi Dergisi Editörü Dr. Svante E. Cornell şöyle yorumluyordu: "Putin, ABD'nin hareketlerini destekler görünse de gaz dağıtımını kesme kararı ve Abhazya'nın tanınması tartışmaları ne rastlantı, ne de Putin'den izinsiz olabilecek şeyler. Ekim ayında ABD, Orta Asya'ya doğru yayıldığında, Putin üç gün boyunca bölge liderlerini ABD'nin üs taleplerini reddetmeleri konusunda etkilemeye çalıştı. Bunu başarmak için hiç şansı olmadığını anlayınca, Batı'daki itibarını ve politik şöhretini kaybetmemek için işbirlikçi görünmeye karar verdi. Gürcistan'da da Putin aynı taktiği kullanıyor, ABD'nin bölgeye girişini durduramayacağını biliyor, bu yüzden destekliyormuş gibi görünmeye çalışıyor. Bu arada, bir yandan Rusya Parlamentosu'nun ağızıyla Abhazya'nın bağımsızlığını tanıyacaklarını açıklayarak, diğer yandan da devletin enerji şirketlerini kullanarak, enerji dağıtımını kesme yoluyla Gürcistan'a baskı yapıyor. Gerçekte Rusya, Gürcistan'ı ABD ile olan askeri bağlarından caydırmak için elinden gelen her şeyi yapıyor."⁷³

Şevardnadze'den Putin'e övgü

Hatta Putin'in "bu bir trajedi değil" açıklaması Şevardnadze'yi biraz büyüledi" de denebilir. Ki Şevardnadze 4 Mart'taki radyo konuşmasında "Şunu söylemek isterim ki, Putin son derece

⁶⁹ Putin Agrees To U.S. Troops Deployment In Georgia, Reuters, 01.03.2002

⁷⁰ Putin Agrees To U.S. Troops Deployment In Georgia, Reuters, 01.03.2002

⁷¹ Putin Agrees To U.S. Troops Deployment In Georgia, Reuters, 01.03.2002

⁷² Only the USA Can Assist Georgia in Anti-Terror War, Civil Georgia, March 1

⁷³ Svante E. Cornell, ABD ve Rusya Gürcistan'da karşı karşıya, Zaman Gazetesi, 05.03.2002
<http://www.zaman.com.tr/2002/03/05/strateji/h2.htm>

cesaretli bir açıklama yaptı. Bunu söylemek son derece zor”⁷⁴ diyerek memnuniyetini dile getiriyor ve ekliyordu: Rusya'nın kararı ABD'nin Gürcistan'daki varlığına karşı değil.

Tabi Şevardnadze kuzey komşusunu rahatlatacak başka açıklamalar da yapmıyor değildi. 4 Mart'ta Gürcü lider “Pankisi’de ne Amerika ne de Rusya’nın yer almayacağını söyledi”⁷⁵ diyordu.

Putin ile Şevardnadze arasındaki yüksek anlayış her iki ülkenin diğer hükümet üyelerinin daha yüksek sesle tepkiler koymasına engel değilse de özellikle daha önce daha sert çıkışlarıyla dikkat çeken Rus Dışişleri Bakanı'nın Amerika gezisinden sonra biraz yumuşadığı görüldü. Nitekim Amerika'nın Gürcistan planları hakkında bilgiler aldıktan sonra Savunma Bakanı Donald H. Rumsfeld ile birlikte Washington'da bir basın toplantısı düzenleyen Rus Dışişleri Bakanı Ivanov, “Afganistan’da eğitilmiş olan teröristler Rusya’nın kendisinden ayrılmış parçası olan Çeçenistan’da korkunç suçlar işlediler, şimdi de bunlar Rus sınırına birkaç mil ötede Gürcistan’ın Pankisi Vadisi’ndeler” diyordu.⁷⁶

İgor İvanov, Maiak adlı bir Rus radyosuna yaptığı açıklamada ise şunları söylüyordu: “Buraya Amerikan askerlerinin gönderilmesi terörizmle gerekli mücadelenin verilmesi ve Afganistan kaynaklı uyuşturucu kaçakçılığının önlenmesi açısından gereklidir.”⁷⁷

VI. DE FACTO CUMHURİYETLER ÜZERİNE HESAPLAR

Rogozin’den teklif: Abhazya’yı tanıyalım

Gürcistan'ın Amerikan askerlerini ülkesine kabul etmesinden rahatsız olan Rusya, Tiflis'e ağır bir darbe anlamına gelen Abhazya'nın bağımsız devlet olarak tanınması kartını ileri sürdü. Duma Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Dmitri Rogozin, “Şayet Amerikalı uzmanlar Gürcü yetkililerin daveti üzerine Gürcistan’a ulaşmışsa ve de Rusya devlet başkanlığı bundan önceden haberdar edilmediyse Duma Abhazya'nın bağımsızlığı konusunu ele alabilir”⁷⁸ diyerek ilk etapta yapılabilecek en sert çıkışı gerçekleştirmiş oldu.

Rogozin, 28 Şubat'ta düzenlediği bir basın toplantısında “Amerikan askerlerinin Gürcistan'a ulaşması haberlerinin doğrulanmasının ardından Duma'nın Abhazya'nın tanınması konusunu ele alabileceğini”⁷⁹ söylüyordu. Dmitri Rogozin, açıkça 5 Mart'taki Dış İlişkiler Komitesi toplantısında Abhazya'nın bağımsızlığını tanımayı gündemine alacağını söylemekten geri durmadı.⁸⁰

⁷⁴ David Stern, Shevardnadze lauds Russian 'bravery', The Financial Times, 04.03.2002, <http://news.ft.com/ft/gx.cgi/ftc?pagename=View&c=Article&cid=FT36P09QEYC&live=true&tagid=ZZZAFZAVA0C&subheading=europe>

⁷⁵ U.S., Russia will not participate in operation in Pankisi Gorge - Georgian President, Interfax, 04.03.2002

⁷⁶ Robert Burns, Russians Tell of Terrorists in Georgia, AP, March 13, 2002, <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn?pagename=article&node=&contentId=A22404-2002Mar13>

⁷⁷ Rusya ABD askerinden memnun, Anadolu Ajansı, 16 Mart 2002

⁷⁸ Duma likely to raise issue of recognizing Abkhazia's independence, Interfax, 27.02.2002

⁷⁹ Abhazya Gardını Aldı, Fehim Taştekin, 28.02.2002, http://www.kafkas.org.tr/ajans/2002/subat/28.02.2002_kafkasyada_kartlar_devrede.htm

⁸⁰ Georgian MP Offers to Respond Russia with Recognition of Sovereignty of Chechnya, Civil Georgia, 01.03.2002 <http://www.civil.ge/cgi-bin/newspro/fullnews.cgi?newsid1014969194,84193>,

Aynı günkü televizyon konuşmasında Gürcü liderinin buna cevabı basitçe “saçma” oldu.

Rogozin, olayı ciddiye aldıklarını gösteren yeni bir adım atarak, konuyu görüşmek üzere “Dışişleri Bakanlığı, Dış İstihbarat Servisi, Federal Sınır Güvenliği Servisi ve Genelkurmay Başkanlığı”nı ortak toplantıya çağırdı.”⁸¹ Aynı zamanda Abhazya’nın tanınması sürecinin benzer şekilde de facto bağımsız olan Güney Osetya için de geçerli olacağını işaretlerini verdi.

Duma’nın Abhazya ve Güney Osetya’yı tanıma sinyaliyle birlikte Kafkasya yeni restleşmelere sahne oldu. Gürcistan ise Duma’ya göre daha dikkatli olmakla birlikte Rusya’ya karşı Çeçenistan’ı tanıma kartını ortaya koyacağını işaretlerini verdi.

Gürcü Parlamentosu Duma Başkanı’nın 28 Şubat tarihli çıkışına karşı ilk resmi tepkisini 1 Mart’ta yapılan toplantıda verdi. Parlamantonun oturumunda gelenekçi kanadın lideri Akaki Asatyanı, “Şayet Rusya Devlet Duması Dış İlişkiler Komisyonu Abhazya’nın bağımsızlığını düşünüyorsa Gürcistan Parlamentosu da Çeçenistan’ın bağımsızlığını kabul etmeyi tartışmalıdır” diyordu. Gürcüler’in eşit ağırlıklı çıkışı Duma’nınkinde olduğu gibi bir karara dönüşmüyordu.

Gürcistan Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Kakha Sikharulidze, Akaki Asatyanı’nın hemen arkasından tansiyonu düşürücü şu açıklamayı yaptı: "Gürcistan Rusya’nın toprak bütünlüğüne saygı duymaktadır, Çeçenistan Rusya’nın bir parçasıdır. Şayet Rusya’da birileri Abhazya’nın bağımsızlığını kabul etme yanlışlığına düşerse böylesi bir yanlışlık Gürcistan tarafından yapılmayacaktır.”⁸²

Milletvekillerinin çoğunluğu böyle bir öneride anlaşırken Parlamento Başkanı, “Rusya Duması’nın böyle bir konuyu gündemine almayacağını umuyorum”⁸³ diyerek kendi meslektaşlarını yatıştırmaya çalışıyordu.

VII.ABHAZYA VE OSETYA’NIN DURUMU

Abhazya ve Osetya endişeli

Şevardnadze ve Putin’in açıklamalarından her iki ülkenin de birbirlerine birtakım garantiler verdiği izlenimi çıkıyordu ancak her iki ülke parlamentolarında restleşme konusu yapılan cumhuriyetlerin kaygıları giderilemiyordu. Dahası Tskinvali ve Sohum’un çok net olarak dile getirdikleri korkuları haklı çıkaracak alt düzeyde açıklamalar yapılmaktaydı. Çeçenistan’ın durumu ise Çeçen mültecilere kapılarını açan ve Rusya’nın başını ağrıtmaması nedeniyle kendisini stratejik partner olarak algılayan Gürcistan ile yakın ilişkileri nedeniyle tamamen farklı bir durum arz ediyordu.

4 Mart’ta, Abhazya Devlet Güvenlik Hizmeti’nden “Gürcistan’ın Abhazya’ya karşı savaşa hazırlık yaptığını” ileri süren bir açıklama geldi. Açıklamada şöyle deniliyordu:

“Gürcistan yetkililerinin Amerika’nın yardımıyla Pankisi’de operasyon hazırlığı yaptığını dair açıklamalar, Abhazya’ya karşı hazırlanan geniş çaplı operasyonu örtmek için başlatılan dezenformasyon kampanyasının bir halkasıdır. Gürcistan son 4 yılda batılı uzmanlardan da

⁸¹ Duma committee to mull recognition of Abkhazia's independence, Interfax, 28.02.2002

⁸² Georgia won't back Chechen independence, Interfax, 01.03.2002

⁸³ Georgian MP Offers to Respond Russia with Recognition of Sovereignty of Chechnya, Civil Georgia, 01.03.2002 <http://www.civil.ge/cgi-bin/newspro/fullnews.cgi?newsid1014969194,84193>,

yararlanarak özel birlikler hazırlıyor. Onlar 1998 yılındaki olaylarda ve 2001 yılı kasım ayında Kodor geçidindeki olaylarda yer aldılar." ⁸⁴

Devlet Güvenlik Hizmeti'ne göre, "Kodor geçidindeki Gürcü askerlerinin çekilmemesi, Rus Barış Gücü ve BM askeri gözlemcilerinin denetim yapmalarına izin verilmemesi, sözkonusu geçidin Abhazya'ya karşı açılacak savaşta bir muharebe alanı olarak kullanılacağını gösteriyor." ⁸⁵

Bu kaygılara Şevardnadze'den ertesi gün cevap geldi. Abhazlar'ı ve Osetleri Gürcü vatandaşı olarak gören Şevardnadze, 4 Mart tarihli geleneksel pazartesi konuşmasında Abhazya ve Güney Osetya'ya karşı savaş açmak gibi bir planlarının olmadığını ve barıştan yana olduklarını savunuyordu. ⁸⁶

Aynı korkuları paylaşan bir diğer cumhuriyet ise Güney Osetya idi. 6 Mart'ta Vremya Novostei'ye demeç veren Güney Osetya Devlet Başkanı Eduard Kokoyev, Abhazya gibi Rusya ile birlik anlaşması imzalama arayışında olduklarını söyledi. ⁸⁷

Derin kuşkular

Şevardnadze'nin garantileri Abhazya'nın kuşkularını giderecek güçte değildi. Nitekim 6 Mart'taki açıklamasında Abhazya Güvenli Hizmeti Başkanı Zurab Agumava Sohum'a hakim olan psikolojiyi çok net bir şekilde özetliyordu: "Gürcistan, Abhazya topraklarında yeni geniş çaplı bir savaş için hazırlanıyor ve Pankisi geçidindeki silahlı çatışmaları, bir kez daha Kodor'a taşımamanın senaryosunu oynuyor". ⁸⁸

Abhazya Savunma Bakanı Birinci Yardımcısı Givi Ağırba, Amerika'nın Pankisi Vadisi'nde askeri operasyon yapmak üzere hazırlık çalışmalarının yapılmasına paralel olarak Tiflis'in "Abhazya'da Çeçen savaşçı ve El-Kaide üyelerinin bulunduğunu" ileri sürmesinin tesadüf olmadığını belirterek, "Abhazya'ya karşı yapılacak olası askeri hareket için psikolojik zemin hazırlandığını" ⁸⁹ söylüyordu.

Aslında karşılıklı söz düellosunun arkasında beslenen bir savaş psikolojisi de vardı. Ekim 2002'de bir grup Gürcü-Kuzey Kafkasyalı-Çeçen karışımı grubun Abhazya'ya girmesiyle topluma hakim olan savaş psikolojisi ve gerginlik çok çabucak yenileniyordu.

Londra Üniversitesi Slav ve Doğu Avrupa Çalışmaları Bölümü lisansüstü öğrencilerinden ve Abhazya'da batılı bir NGO'nun eğitim faaliyetlerine katılmış olan Charlatto Warner, 300 kişilik Çeçen-Gürcü-Kuzey Kafkasyalı karışımı grubun Kodor'a gelmesiyle Abhazya'da yaşanan gelişmeleri şöyle aktarıyor:

"Bu saldırılar başlamadan önce çok huzurlu ve rahat bir atmosfer vardı Abhazya'da. Havalarda güzeldi. Kafeler dolu, insanlar günlük yaşantıları ile meşguldüler. Derken olaylar patladı. Birden bire ortam gerginleşti. Herkes savaşın yeniden başladığını düşünmeye başladı. Gerginlik ve tansiyon had safhaya vardı. Sokaklar boşaldı. Erkeklerin hemen hepsi dağlara, Kodor'a savaşmaya gitti.

⁸⁴ Abhazya: Gürcistan savaşına hazırlanıyor, Ajans Kafkas, 05.03.2002

⁸⁵ Abhazya: Gürcistan savaşına hazırlanıyor, Ajans Kafkas, 05.03.2002

⁸⁶ Şevardnadze: Abhazya ve G.Osetya'da barıştan yanayız, Ajans Kafkas, 05.03.2002

⁸⁷ South Ossetia Campaigns For Associate Membership Of Russian Federation, RFE/RL Newslines Vol. 6, No. 43, Part I, 6 March 2002

⁸⁸ Abhazya'dan Tiflis'e derin kuşku, Ajans Kafkas, 08.03.2002

⁸⁹ Abhazya'dan El Kaide açıklaması, Ajans Kafkas, 11.03.2002

Abhaz televizyonu her iki saatte bir çatışma bölgesine bağlanıp canlı haber sunuyordu. Ve o yayınlarda, daha bir gün öncesine kadar yanımızda olan arkadaşlarımızı, dostlarımızı televizyonda savaşırken görmek çok kötü bir tecrübe oldu. Ama onların orada olmasının gerekliliğinin bilinceydi herkes. İnsanlar Gürcü ve Çeçenler'den oluşan 'terörist yada eşkıyaların' saldırdığını düşündüler. Yalnız şunu da belirteyim, ben bu çatışmalar başladıktan iki hafta sonra Londra'ya geri döndüm. O nedenle benim bilgim sadece bu iki haftalık dönemi kapsıyor. Ayrıca o süreçte, çok yoğun bir bilgi karmaşası yaşanıyordu. Açıkçası kimse tam olarak neler olduğunu bilmiyordu. Saldıran grubun kimliği, Çeçenler'in varlığı, saldırının amacının ne olduğunu kimse tam olarak anlayamamıştı. Saldırganların arasında Çeçenler'in olması kesinlikle bir hayal kırıklığı yarattı. Ayrıca bu olaylardan dolayı, Abhazya'daki Çeçen mülteciler de, Abhaz toplumundan nasıl bir tepki alacaklarını bilemeden sıkıntılı ve gergin anlar yaşadılar. Ancak, zamanla insanlar saldırgan grubu sadece 'teröristler' olarak görmeye başladılar, milliyetlerine bakmadan; Abhazya'nın geleceği için yok edilmesi gereken teröristler."⁹⁰

Ama Abhazya açıkça gardını almıştı ve şayet blöf olarak görülmezse açıkça olası saldırılara karşı askeri hazırlık içindeydi.

"Abhazya'ya karşı yeni askeri eylemler öncesi enformatik bir çalışma yapılmadığını söyleyemeyiz" diyerek kuşularını dile getiren Givi Agrıba, olayın ulaştığı ciddiyeti göstermesi açısından ilginç olan şu sözleri sarfediyordu:

"Amerikalıların yetiştirdiği Gürcü birliklerinin Abhazya'ya saldırabileceği ihtimalini gözden ırak tutmuyoruz, olası saldırıları geri püskürtmek için hazırlıklarımız devam ediyor."⁹¹

Abhazya'dan El-Kaide tepkisi

Ayrıca Sohum, El Kaide mensuplarının Abhazya'da olduğu açıklamalarına son derece öfkeliydi. El Kaide ile irtibatlandırılmak istenenler aslında Çeçenler'di. Bu iddianın asıl pohpohlayıcıları ise Rus istihbarat servisleriydi. Çeçenler'e yakın duranlar ise 1992-1993'teki pozisyonun aksine Abhazlar değil Gürcülerdi. Çeçen-Abhaz dostluğu, Abhazya açısından yerini Çeçenler'in savaş halinde olduğu Rusya-Abhazya dostluk çizgisine kaymıştı. Dolayısıyla Çeçenler kendilerini bu dönemde Abhazya'dan çok daha fazla Gürcistan'a yakın gördüler. Aynı şekilde Sohum da benzer sıcaklığı Moskova'ya karşı duymaya başladı.

Dolayısıyla Abhazya ne Çeçenler'e ne de El Kaide üyelerine olabilecek en uzak noktada kendine bir pozisyon belirlemişti. Ancak iddialar şu yönde şekilleniyordu: El Kaide üyeleri Abhazya üzerinden batıya geçmeye çalışıyorlardı. Bu iddialar birtakım varsayımlara dayalıydı. Aslında bunun böyle olmadığını ne Abhazya ne Gürcistan ne de Rusya ispat edebilecek durumda değildi. Agrıba, biraz da Abhazya'nın resmi duruşunu anlatması açısından "Abhazya'da ne bir Çeçen savaşı ne de bir El-Kaide mensubunun bulunduğu"⁹² söylemekteydi. Zaten Abhazya'nın kuşularları bu iddialarla Abhazya'ya müdahale için psikolojik zemin hazırlanması üzerine kuruluydu. Abhazya bu varsayımlarla kendisine yönelik bir tepki birikimini önlemeye çalışıyordu.

VIII. PARLAMENTO KARARLARI

Duma'nın kritik kararları

⁹⁰ Zeynel A. Besleney, Abhazya'ya girenlerin milliyeti yoktu, Ajans Kafkas, 11/03/2002 Londra

⁹¹ Abhazya'dan El Kaide açıklaması, Ajans Kafkas, 11.03.2002

⁹² Abhazya'dan El Kaide açıklaması, Ajans Kafkas, 11.03.2002

Duma'nın attığı her adım 1 Mart'ta Almatı'daki Rus çizgisini zora sokacak içeriklere sahipti. Sözelimi Rusya Devlet Başkan Yardımcısı Sergey Yastrcembskiy'in 3 Mart'ta ORT televizyonunda katıldığı bir programda yaptığı "Rusya'nın resmi tutumunun Gürcistan'ın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü yönünde olduğu" şeklindeki açıklama iki gün sonra Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne saygı meselesinin nasıl bir koza dönüştüğünün ortaya çıkmasıyla güvenilirliğini yitiriyordu.

Yastrcembskiy'e göre, Amerika'nın Pankisi geçidine operasyon düzenlemek için Gürcistan'a gelme planı üzerine Abhazya'nın bağımsızlığını resmen tanımak için Duma'da 5 Mart'ta toplantı yapılması önerisi birkaç milletvekilinin inisiyatifi ile gündeme girmişti⁹³ ve dolayısıyla da Kremlin'in görüşlerini yansıtmıyordu. Bu sözlerden Duma'nın Abhazya ve Güney Osetya'nın tanınması kozunu şimdilik ortaya koymayacağı sonucu çıkıyordu ama sonuç böyle olmadı. Nitekim Amerikan askerlerinin Gürcistan'a gönderilmesi kararından rahatsızlık duyan Rusya, Abhazya ve Osetya'yı tanıyabileceğinin işaretlerini vererek Gürcistan'a dolaylı uyarıda bulundu. Rus parlamentosunun alt kanadı Duma 5 Mart'ta alabileceği en net tavrı ortaya koydu. Duma'da alınan kararda "Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesinin yanısıra Gürcü-Abhaz ve Gürcü-Oset çatışmalarına müzakere yoluyla barışçıl ve yapıcı çözümler üretilmesi"⁹⁴ yönünde görüş bildirildi.

Duma'nın 5 Mart 384 oyla aldığı kararda Gürcistan'ın Pankisi'ye düzenlenecek operasyon gerekçesiyle Amerikan askerlerini kendi ülkesine davet etmesine atıfta bulunularak "Şartların olumsuz bir şekilde gelişmesi durumunda Devlet Duması, bu ülkelerin halklarının özgür iradelerinin demokratik bir ifadesi olarak uluslararası hukuk standartlarını baz alarak Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tartışmaya hazırdır"⁹⁵ denildi.

Rusya Devlet Duması'nın Abhazya ve Güney Osetya'yı tanımayı tartışabileceğine karar vermesi üzerine Gürcistan Dışişleri Bakanlığı, 7 Mart'ta bir kınama yayınladı. Açıklamada Rusya'nın kararının Gürcistan'ın iç işlerine müdahale; bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünün ihlali olarak değerlendirildi.⁹⁶

Amerika'dan saldırmazlık garantisi ve artan kuşklar

Amerikalı yetkililerin Abhazya ve Güney Osetya'ya verdiği saldırmazlık garantileri de kuşkları alıp götürmeye yetmedi. Aslında Amerika'nın açıklamaları daha çok 11 Eylül saldırılarından sonra kendisine partner olma rolü biçen Kremlin'i ve Rus kamuoyunu sakinleştirmeye yönelik açıklamalardı. 7 Mart'ta Rusya Dışişleri Bakan Yardımcısı *Valeri Loşçinin* ile bir toplantı yapan Avrasya'daki Amerikan özel elçisi *Rudolf Perin*, *Amerikanın eğiteceği Gürcü birliklerin Osetya ve Abhazya'daki çatışmalarda kullanılmayacağını açıkladı.*⁹⁷

Amerika hem Washington hem de bölgeden yapılan açıklamalarda her iki de facto bağımsız cumhuriyetin yönetimini muhatap alan açıklamalar yerine Rusya'ya konuşuyor izlenimini vermeyi tercih etti.

Şevardnadze'nin sık sık Abhazya ve Güney Osetya'ya barışçıl yollar takip edeceklerine dair garanti vermesine karşılık Gürcü bakanlar ve diğer yetkililerin gündemi tamamen farklıydı.

⁹³ Kremlin, Abhazya önerisinin arkasında değil, Ajans Kafkas, 04.03.2002

⁹⁴ Rusya'dan Gürcistan'a gözdağı, Ajans Kafkas, 07.03.2002

⁹⁵ Rusya'dan Gürcistan'a gözdağı, Ajans Kafkas, 07.03.2002

⁹⁶ Georgia Condemns Russian Duma Statement, Civil Georgia, 08.03.2002

⁹⁷ US Trained Georgian Troops will not Be Used in Abkhazia, South Ossetia, Civil Georgia, 08.03.2002

Gürcü televizyonuna konuşan Gürcistan İçişleri Bakanı Mamuka Naçkebia, Arap Müslümanlar ve Afrikalıların Abhazy'a olduğunu ileri sürüp "Eminim ki Abhazy'a'nın El Kaide bağlantısı var"⁹⁸ diyerek Tiflis'in muhtemel niyetlerinin ipuçlarını veriyordu. Bu açıklamalara paralel ilginç bir gelişme de Tiflis'in yavaş yavaş Pankisi'de operasyon yapma isteğinden vazgeçiyor izlenimi veriyor olmalarıydı. Doğal olarak gerçekten Pankisi'ye operasyon yapılmayacaksa Amerikalıların eğittiği askerler kime karşı kullanılacaktı.

Amerikan yardımı olmadan Gürcistan'ın Pankisi'de kendi iç güvenliğini sağlamanın mümkün olmadığını söyleyen Şevardnadze'nin daha sonra yapacağı açıklamalarda vadide askeri operasyon taraftarı olmadığını sinyallerini vermesinin anlamı neydi? Şevardnadze'nin açıklamalarındaki bu değişim, doğal olarak Abhazy'a ve Güney Osetya'da Gürcüler'in gerçek niyeti konusundaki tereddütleri derinleştirdi.

7 Mart'ta Rustavi 2 televizyonunda yaptığı konuşmada "*Pankisi'de Amerika ile ortak bir operasyonun kaçınılmaz olma ihtimalini reddetmiyorum*" diyen Şevardnadze, "Pankisi'deki problemin barışçı yollarla çözüleceğini ve askeri müdahaleye gerek kalmayacağını umuyorum"⁹⁹ diyordu.

Putin'in Amerika ile anlaşmış izlenimi veren açıklamalarına karşılık Rusya'nın diğer yetkilileri, istikrarlı bir şekilde Amerika ve Gürcistan'a Rusya'yı dışarıda bırakacak çözüm önerilerine karşı çıkışlarını sürdürdüler.

8 Mart'ta Ekho Moskva radyosuna konuşan Duma Uluslararası İlişkiler Komitesi Başkanı Dmitri Rogozin, Gürcistan'da Pankisi geçidine operasyon yapacak olan birliklerin başka bölgelerde kullanılabileceği ihtimali üzerinde duruyordu.¹⁰⁰

"Gürcistan'a asker sevkeden Amerika ile Rusya'nın Kafkasya'da karşı karşıya gelme ihtimaline" dikkat çeken Rogozin'e göre, özel birlikler Abhazy'a ve Güney Osetya'da kullanılmak üzere eğitiliyordu. Bu durumda oralarda ikamet eden Rus vatandaşlarının savaşa zorla karışmış olacağını belirten Rogozin, eninde sonunda gelişmelerin Moskova'nın tepkisi ile karşılaşacağını düşünüyordu."¹⁰¹

IX. GÜRCİSTAN'IN KENDİ ZAAFLARI

Siyasal istikrarsızlık

Medyada "Pankisi ile El Kaide arasında köprüler kurulunca" bölgenin kendi özel coğrafi karakterinin illegaliteyi kolaylaştıran etkisinin yanısıra güvenlik birimlerinin gerek teknik donanım, gerekse insan unsuru açısından zafiyetleri, merkezin politik ve ekonomik yetersizlikleri gibi iç unsurların burayı "suç vadisi" haline getirdiği gerçeği biraz perdelenmiş oldu. Bu konuda iç politik çekişmelerin de tazyikiyle gün yüzüne çıkan bir takım gerçekler dahi Gürcistan'ın kendi sınırlarını aşmayı aşarak kanallar bulamıyor. Çok açık bir şekilde ulusal ve bölgesel sorunlarda kendini ele veren "devlet zafiyeti"nden liderlik makamını sorumlu tutan

⁹⁸ Georgia Says Al Qaeda in Its Rebel Abkhazia Zone, Reuters, 07.03.2002, http://www.reuters.com/news_article.jhtml?type=worldnews&StoryID=675510

⁹⁹ Shevardnadze Says US-Georgian Joint Military Operation in Pankisi Possible, Civil Georgia, 08.03.2002

¹⁰⁰ Rogozin endişeli: Özel birlikler Osetya ve Abhazy'a da kullanılacak, Ajans Kafkas, 09.03.2002

¹⁰¹ Rogozin endişeli: Özel birlikler Osetya ve Abhazy'a da kullanılacak, Ajans Kafkas, 09.03.2002

muhalefet, “Parlamentodaki Yeni Sağcı gruptan Iraklı Batiaşvili”nin yaptığı Şevardnadze’yi istifaya çağırması”¹⁰² gibi sık sık çıkışlar yapmıyor da değil.

Ancak Şevardnadze’nin dikkatleri ve suçlamaları kendisinden uzaklaştıracak ustaca taktikleri muhalefetin bu tür çıkışlarının etkisini azaltmakla almıyor tam tersi kendisine olan inancı artırıyor.

Bu manevralardan en çarpıcı olanı güç struktürlerini temsil eden iki bakanı görevden alma kararıydı.

Johns Hopkins Üniversitesi’nden Kafkasya uzmanı Svante Cornell’in iddiasına göre, Şevardnadze Kasım 2001’de haklarında uzun zamandan beri rüşvet suçlamaları olan İçişleri ve Devlet Güvenlik Bakanlarını, “Esasen Pankisi’yi Çeçen teröristlere kiraladıkları için” görevden aldı. Yine Cornell’e göre, El Kaide hükümeti güçlü olmayan topraklara ihtiyaç duyuyordu. Afganistan bozgunundan sonra Gürcistan bunun için elverişli bir yerdi. Çeçenler uyuşturucu kaçakçılarının etrafı El Kaide üyeleri ve diğer terörist gruplarla sarılmıştı. Ve Gürcistan’daki El Kaide varlığının artığının işaretleri vardı.”¹⁰³

Kamu görevlileri suç ortağı

Amerika’nın da Pankisi’deki suç çarkında parmağı olan iki Gürcü bakanın görevden alınması için Tiflis’e çok yönlü baskılar yaptığı ifade ediliyor.¹⁰⁴ Amerika’nın kabine değişikliği yapılmadığı takdirde Gürcistan’la ortak savunma çalışmaları yapamayacağını Şevardnadze’ye iletildiği söyleniyor.

Ayrıca vadiye denetimi sağlayamazlar da tamamen önlem almadı dedirtmemek için atılan adımlar sözkonusu. Mesela tepkiler karşısında hareketsiz kalamayan Gürcü yönetimi “Matani köyünden 15 kilometre uzakta Duisi’ye giden yol üzerinde bir kontrol nokta kurdu.”¹⁰⁵ Ama bu kontrol noktaları kriminal aktivitelere önlemede son derece başarısız olmanın ötesinde suçlularla işbirliği suçlamaların da odağında yer alıyorlar.

Vadideki “uyuşturucu trafiğinin içindeki çok sayıda emniyet görevlisi alınan bu önlemleri etkisiz getirecek pozisyonlara sahipler.”¹⁰⁶

Matani köyünden Nugzar Nazgaidze adlı kişi, 19 Ocak 2002’de bir röportajda şöyle diyor: “Uyuşturucu işi yerel polisin elinde. Şayet birileri yakalanıyorsa Tiflis’te bir parlamenterin telefonu ile derhal serbest bırakılıyor”.¹⁰⁷

Tabi bu arada iki bakanın görevden alınmasına neden olan vadiye kriminal aktivitelerin sona erdirilmesi, aynı zamanda yeni politik kadroların gelecekleri açısından önem kazandı. Daha önce iki bakanı koltuğundan eden Pankisi’deki bataklığın kurutulması İçişleri Bakanı Koba Narçemaşvili ve Ulusal Güvenlik Bakanı Valeri Khaburdzanya için büyük bir kredi kaynağı olabilirdi.

¹⁰² Jeffrey Silverman, Pankisi Gorge kidnappings hint at chaos in Georgian government (1/29/02), February 5, 2002, Eurasia Insight

¹⁰³ Julian Borger, Pentagon outlines plans to take war on terror to Georgia, The Guardian, February 28, 2002, <http://www.guardian.co.uk/international/story/0,3604,659119,00.html>

¹⁰⁴ Svante E. Cornell, ABD ve Rusya Gürcistan’da karşı karşıya, Zaman Gazetesi, 05.03.2002

¹⁰⁵ Pankisi Gorge kidnappings hint at chaos in Georgian government, Jeffrey Silverman, February 5, 2002, Eurasia Insight

¹⁰⁶ Pankisi Gorge kidnappings hint at chaos in Georgian government, Jeffrey Silverman, February 5, 2002, Eurasia Insight

¹⁰⁷ Pankisi Gorge kidnappings hint at chaos in Georgian government, Jeffrey Silverman, February 5, 2002, Eurasia Insight

“Narçemaşvili ve Khaburdzanya’nın selefleri, Pankisi bölgesinde rüşvet yeme ve suçlularla gizli anlaşma yapma suçları nedeniyle lekelenmişlerdi.”¹⁰⁸ Medya, polis ve güvenlik güçlerinin uyuşturucu işine karıştığını iddia ediyordu.

Kaçırılan kişilerin serbest bırakılmasından Gürcü polisinin para elde ettiği yönünde haberler yapıla geldi. BM Gürcistan Derneği Müdürü Jaba Devdaryani, şöyle diyordu: “İki İspanyol işadamı kaçırılarak bir yıl Pankisi Vadisi’nde tutuldu. Aralık ayında serbest bırakıldıktan birkaç gün sonra iki güvenlik bakanı kovuldu. İspanyol gazetesi El Pais 10 Aralık’ta 300 bin eurodan fazla paranın onların serbest bırakılması için elden çıkarıldı ancak Gürcü polis yetkilileri bu haberleri yalanladı.”¹⁰⁹

Ancak Pankisi öne çıkmakla birlikte diğer bölgelerde de palazlanan kriminal olayların üstesinden gelebilmek her iki bakan için de zor olduğu biliniyordu. Tabii Amerikan askerleri bu iki bakan rüştünü ispatlayamadığı için bölgeye gelecek değil. Rusya’nın aşağı doğru sarkma niyeti ve Pankisi’ye ortak operasyon düzenleme konusunda Tiflis’e yaptığı baskılar Gürcistan’ı Amerika’yı bölgeye çağırmadan başka bir seçenek bırakmadı.

Aralık 2001’de açıklama yapan Çeçen temsilci Kizri Aldamov’a göre Pankisi’de her şeyi normale döndürecek tek şey buranın giriş-çıkışa kapatılması. “Şayet uyuşturucuyu satanlar Çeçenler ise bunun alıcıları da Gürcüler’dir. Gürcistan Pankisi’yi birkaç aylığına kapatıp hiç kimsenin giriş ve çıkışına izin vermesin” diyordu.¹¹⁰

Bir çok gözlemciye göre “Çeçenler Pankisi’den Abhazya’ya ancak Gürcü güvenlik birimleriyle gizli anlaşma yaparak gidebilirlerdi.”¹¹¹

Gürcistan Devlet Başkanı Şevardnadze’nin Ulusal Güvenlik Danışmanı Nugzar Sajaya, güvenlik tartışmalarının ayyuka çıktığı bir sırada kendi hayatına son verdi. Şevardnadze’ye göre “Sajaya bir moral terörünün kurbanıydı.”¹¹²

Bu konuda olayları yakından takip eden Uluslararası Stratejik Araştırmalar Merkezi (CSIS) Kafkaslar Projesi ve Gürcistan Forumu Direktörü Zeyno Baran, şu tespiti yapıyordu:

“Moskova şimdi de Sovyetler Birliği’nden elinde kalan, üzerinde söz sahibi olmak istediği son bölge olarak Kafkasya’yı görüyor. Dolayısıyla askeri olmasa da politik, psikolojik ve benzeri baskılar yapmaları şaşırtıcı olmayacaktır. Gürcistan Devlet Başkanı Şevardnadze’nin Ulusal Güvenlik Danışmanı Nugzar Sajaya’nın bu haftaki intiharının arkasında söz konusu baskıların bulunduğu öne sürülmektedir”¹¹³

Rusya’nın alışkanlıkları ve Tiflis’in zor durumu

Rusya, Gürcistan’ı bağımsız devlet olarak görmeyi hazmedemezken, Gürcistan da kendi başına devlet olma dirayetini gösteremeyecek kadar zafiyetlerle kuşatılmış durumda. Hem Gürcistan’ın durumun hem de Rusya’nın bu ülkeye bakışını göstermesi açısından önde gelen Gürcü araştırmacı Aleksandre Rondeli’nin şu sözleri anlam kazanıyor: “Biz nasıl bağımsız olunacağını

¹⁰⁸ “Georgia’s Pankisi dilemma”, Jaba Devdariani, Institute for War & Peace Reporting No. 113, 25-Jan-02

¹⁰⁹ “Georgia’s Pankisi dilemma”, Jaba Devdariani, Institute for War & Peace Reporting No. 113, 25-Jan-02

¹¹⁰ Pankisi Gorge kidnappings hint at chaos in Georgian government, Jeffrey Silverman, February 5, 2002, Eurasia Insight

¹¹¹ “Georgia’s Pankisi dilemma”, Jaba Devdariani, Institute for War & Peace Reporting No. 113, 25-Jan-02

¹¹² http://news.bbc.co.uk/hi/english/world/europe/newsid_1840000/1840334.stm

¹¹³ “ABD, Gürcistan’da geri adım atmaz”, Zaman, 02.03.2002, <http://www.zaman.com.tr/2002/03/02/dis/h1.htm>

öğrenmeliyiz. Bu bizim temel hakkımız, bu bizim için kaçınılmaz. Fakat Rusya bunu anlamıyor. Bazen onlar diyorlar ki ‘Neden Sovyetler Birliği’nin bir parçası olmayı kabul etmediniz.’¹¹⁴

Azerbaycan’ın başkenti Bakü’de bir toplantı düzenleyen Rusya Dışişleri Bakanı Birinci Yardımcısı Viaçeslav Trubnikov’un sözleri tarafların birbirlerine nasıl baktığını güzel bir şekilde anlatıyordu: “Gürcistan ile Rusya arasındaki ilişkiler tuhaf. Rusya ile Amerika arasındaki ilişkiler Gürcistan’la olan ilişkilerden daha güven verici.”¹¹⁵

Gürcistan kendi eksikliklerini Amerikan desteği ile telafi etmenin çabası içinde. Bu ülkeye SSCB dağılıncaya kadar hükmetmiş olan Rusya ise, Kafkasya’da kendisinden habersiz bir şeyler yapılamayacağı anlayışıyla hareket ediyor.

Kremlin’in sahip olduğu ruh anlayışını göstermesi açısından Trubnikov aynı toplantıda Gürcistan’ın Amerika’dan yardım kabul etme niyetini Gürcü dostları yerine Amerikalı dostundan öğrendiğini söylüyor ve ekliyordu: “Gürcistan ve Rusya Pankisi’deki suçluları ve teröristleri yenmek için ortak çalışmalıdır çünkü onlar arasında Rusya vatandaşları da var”.¹¹⁶

Gürcü halkı ne düşünüyor?

The Georgian Opinion Research Business International (GORBI)’in¹¹⁷ kamuoyu araştırma sonuçlarına göre, Gürcüler’in yüzde 99.7 Pankisi’deki gelişmelerden haberdarlar. Gürcüler’in yüzde 43.9’u kamu görevlilerinin Pankisi’de cereyan eden suç ve uyuşturucu kaçakçılığı ile bağlantısının olduğuna inanıyor. Halkın çoğunluğu olayların bu noktaya gelmesinden Gürcistan’ı sorumlu tutuyor, yüzde 78.6’sına göre hükümet kurumları rüşvet batağında. Pankisi’deki kriminal olaylara Rusların da karıştığını düşünenlerin oranı ise yüzde 21.

Pankisi’de Afganistan’dan gelip de saklananların olduğuna inananların oranı ise sadece yüzde 8,9.

Durumdan endişe duyanların oranı yüzde 84.2. Kayıtsız kalanlar ise yüzde 1,5 gibi bir azınlıkta.

Çoğunluk bölgede asayiş ve düzenin sağlanmasından yana olmakla birlikte Gürcü hükümetinin problemi çözme yönünde, siyasi irade ve yeterli güce sahip olmadığına inanıyor. “Pankisi’nin üstesinden Gürcistan kendi başına gelir” diyenler yüzde 11.1, “Amerika’nın bölgenin güvenliğinin sağlayacağını” düşünenler yüzde 51.1, Rusya’nın bunu yapabileceğine inananlar ise yüzde 27,7. Bunu batı Avrupa’dan bekleyenler ise yüzde 10.1’da kalıyor. Pankisi geçidinde veya civarında uluslararası birliklerin konuşlandırılmasını isteyenler çoğunlukta.

Halkın yüzde 57.5’i Amerika’nın askeri ekipman ve askeri eğitim desteğine sıcak bakarken Pankisi’de direk operasyonda yer almasını isteyenler yüzde 43.4. Rusya’nın askeri operasyon düzenlenmesine karşı çıkanlar ise yüzde 75.1 gibi bir ezici çoğunluğu oluşturuyorlar. Rusya’yı dahil edilmesine kesin olarak inananlar ise yüzde 10 civarında.¹¹⁸

¹¹⁴ Colin McMahon , U.S.-Georgia alliance more than it seems, Chicago Tribune, 03.03.2002, <http://www.chicagotribune.com/news/printedition/chi-0203030414mar03.story?coll=chi%2Dprintnews%2Dhed>

¹¹⁵ Russia Trusts the USA more then Georgia, Civil Georgia, 09.03.2002

¹¹⁶ Russia Trusts the USA more then Georgia, Civil Georgia, 09.03.2002

¹¹⁷ GORBI, 1992’de kurulan ve Kafkasya’da kamuoyu araştırmaları yapan bir şirket. Ariel Cohen, Criminal Activity, Not Terrorism, Main Source Of Pankisi Instability - Opinion Poll, EurasiaNet, 04.03.2002, <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav030402a.shtml>

¹¹⁸ 28 Şubat’ta Tiflis’te yapılan bu kamuoyu araştırmasına gelişigüzel seçilen 500 kişi katıldı.

Ariel Cohen, Criminal Activity, Not Terrorism, Main Source Of Pankisi Instability - Opinion Poll, EurasiaNet, 04.03.2002, <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav030402a.shtml>

Gürcüler'in çoğunluğu, Gürcistan'daki Amerikan faaliyetlerinin Rus-Gürcü ilişkilerini daha da kötüleştireceğini düşünüyor. Böyle düşünenlerin oranı yüzde 69.9.

Geçen yılki GORBI anketinde "Gürcistan, siyasi açıdan Rusya ile yakınlaşsın" diyenlerin oranı yüzde 46, Batı Avrupa'yı tercih edenlerin oranı yüzde 22, Amerika diyenler yüzde 13 idi. 1995 yılındaki anketlerin sonuçları ise şöyleydi: "Rusya" diyenler yüzde 34, "Avrupa Birliği" diyenler yüzde 15, "Amerika" diyenler yüzde 14."¹¹⁹

X. GÜRCİSTAN'IN GERÇEK AMACI VE YAPABİLECEKLERİ

Gürcistan da endişeli

Herkesin bir takım endişeleri var. Abhazya Gürcistan'ın kendi topraklarına 1992'de olduğu gibi¹²⁰ beklenmedik bir baskı düzenlemesinden endişeli. Güney Osetya da aynı kaygıları paylaşıyor. Ancak Gürcistan'ın endişesi ise daha çok kuzey komşusu Rusya kaynaklı. Tiflis, Amerikan askerleri bölgeye gelmeden Rusya'nın vadide bir oldu bitti yapıp operasyon düzenlenmesinden hep endişe edegeldi. Rusya, hala askeri üsler bulundurduğu Gürcistan gibi eski SSCB ülkelerine her an müdahale edebilecek askeri ve politik müdahale araçlarını elinde tutuyor. Bu nedenle Tiflis, Rusya'nın geçmişte yaptıklarına atıfta bulunup yapabilecekleri konusunda birtakım öngörülere sahip.

Gürcü Savunma Bakanı David Tevzadze, "Rus askerlerinin NATO tatbikatının yapıldığı bir sırada beklenmedik bir şekilde Priştina Havaalanı'nda ortaya çıkışını" hatırlatması boşuna değil. "Amerikalıların Gürcistan'da çalışmaya başlamasıyla bir takım provakatif eylemlerin olabileceğini hesaba katıyoruz"¹²¹ diyordu Tevzadze.

13 Mart'ta Rustavi 2 televizyonunda konuşan Gürcistan Savunma Bakan Yardımcısı Gela Bezhuaşvili'nin "Rusya'nın Pankisi'de askeri operasyon yapacağı haberleri abartılıdır" diyordu ancak sözlerinin devamında "Rusya'nın böyle bir hareketi açıkça Gürcistan'a saldırı olarak değerlendirilecektir"¹²² ifadesinin kullanması Tevzadze ile aynı endişeleri taşıdığının göstergesi sayılırdı.

Gürcistan'ın niyeti

Bütün inkarlara rağmen Amerikan desteği, Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya'ya karşı yelkenlerini çok çabucak şişirdi. 1990 sonrasında bağımsız kalma yönünde tercih kullanan bu cumhuriyetlere daha saldırgan davranma eğilimine girildiğini göstermesi açısından Gürcistan Devlet Güvenlik Bakanı Valeri Khaburdzanya'nın Pankisi'deki "terör grupları" ile Abhazya arasında bağ kurma gayreti anlamlıydı.

¹¹⁹ - Majority of Georgians believe the potential activity of the US in Georgia will worsen the Russian-Georgian relations, Prime-News, 01.03.2002

- Gürcüler'in favorisi Amerika değil, 02.03.2002, Ajans Kafkas

¹²⁰ Gürcistan, Abhazya ile birlikte SSCB içindeki pozisyonunu belirleyen 1978 Anayasası'nı iptal ederek 1921 anayasasına dönünce Abhazya Parlamentosu da, 1992'de Tiflis ile ilişkilerin hangi esaslar üzerine olacağını tespit etmek için araya girdi. Abhazya, Tiflis'le federatif bir çözüm önerisini parlamentosunda tartışmaya açacağı günün sabahında yani 14 Ağustos 1992'de beklenmedik bir şekilde Gürcistan'ın işgaline uğradı. Sergey Şamba bu konuda bir taslak hazırlamıştı. Bu taslak da Abhazya Yüksek Sovyet'inin gündemine alınmıştı.

Bakınız: Fehim Taştekin, "Bir Abhazya Fotoğrafı: Savaş Yok; Barış da Yok; Gerilim Had Safhada", Kafkas Vakfı Abhazya Raporu, Ekim 2001

¹²¹ Gürcistan'ın provokasyon endişesi, Ajans Kafkas, 12.03.2002

¹²² Georgian Official Excludes Russia's Involvement in Pankisi Operation, Civil Georgia, 13.03.2002

Khaburdzanya'nın bu tutumu anti-terör operasyonunun gelecekteki adresini göstermesi açısından Gürcistan Devlet Başkanlığı makamının "Abhazya ve Güney Osetya'da askeri çözüm arayışlarına taraftar olmadığı" yönündeki politik açıklamalarından bir sapmaydı. Ancak bakanlar düzeyinde ortaya çıkan bu sapma ve doğal olarak devlet tutumundaki çelişkinin Şevardnadze'yi rahatsız ettiğini gösteren bir işaret de yoktu. Gürcistan'ın resmi olmayan ama sonraki hedef olarak adlandırılabilir bir amacı dillendirenlerden birisi de Şevardnadze'nin danışmanı Gela Çarkviani'ydı. Çarkviani, Gürcü ulusal televizyonunda "Amerika'nın eğiteceği askeri birlikler sadece Pankisi'nin üstesinden gelmek için eğitilmiyorlar"¹²³ derken, Tiflis'in Pankisi'yi aşan ihtiyaçlarla hareket ettiğini ortaya koyuyordu.

Abhazyalı mültecilerden tahrik

12 Mart'ta Sözde Sürgünde Abhazya Parlamentosu Başkanı Tamaz Nadareişvili, en az 45 El Kaide üyesinin bu günlerde Abhazya'da olduğunu ileri sürdü.¹²⁴

Nadareişvili'nin iddialarına bakılırsa "Abhazya terörizm, ayrılıkçılık, uyuşturucu ve silah ticaretinin yuvası haline gelmişti".

Nadareişvili, "Bugün Abhazya'da operasyon yapmak Pankisi'de operasyondan yapmaktan daha gazla kaçınılmazdır"¹²⁵ demesi apaçık bir kışkırtmaydı.

Tiflis'i Abhazya'ya karşı tahrik eden bu ekip Tiflis tarafından onura edile geldi. Orman Kardeşler, Beyaz Lejyon gibi Gürcü örgütlerde Amerikan varlığını Abhazya'ya saldırıda basamak olarak kullanma niyeti çok belirgin. Çok sayıda silahlı eyleme karışan bu örgütlerin temsilcileri Gürcistan'da sık sık basına demeç verecek kadar özgür hareket edebiliyor. Abhazya, bu örgütlerin Tiflis yönetiminden destek aldığını sürekli vurguluyor.

Bu örgütlerle ortak hareket eden Sözde Sürgünde Abhazya Hükümeti hakkında Abhaz akademisyen Vlademir Kakalya, şu tespiti yapıyor:

"Gürcistan hükümeti, savaş öncesi Abhazya Parlamentosu'nun Gürcü üyelerinden oluşan paralel bir 'Abhaz hükümetinin' yaklaşık on yıldır Gürcistan'da faaliyet göstermesine fırsat veriyor. Yani Gürcistan Abhazya'da olası bir rejim veya iktidar değişikliğinde başa geçecek 'yasal bir kurumu' yedekte tutuyor."¹²⁶

Gürcü makamları ise, Abhazya'da savaşın patlak vereceği ihtimaline inanmadıklarını vurguluyorlar. Gürcistan Parlamentosu Savunma ve Güvenlik Komitesi Başkanı Georgi Baramidze, "Çatışmalar dondurulmuştur. Abhazya'nın Rusya tarafından korunması önerisi Gürcistan'ın altını oyan Rusya'nın emperyalist mantığının bir diğer belirtisidir"¹²⁷ diyor.

Abhazya: Gürcistan Nisan yada Mayıs'ta saldıracak

Gürcü militan gruplarından gelen bunca tahrike karşılık Abhazya'nın Moskova Temsilcisi Igor Ahba da, Gürcistan'ın Pankisi'deki anti-terörist operasyon kisvesi altında Abhazya'ya karşı savaşa hazırlandığını öne sürdü. Ahba'nın iddiasına göre "Gürcistan hükümeti, arkasına ABD desteğini alarak Nisan ayının sonunda ya da Mayıs ayının başlangıcında, ABD askeri uzmanlarının eğitecekleri özel kuvvetlerini Abhazya'ya karşı kullanacak."¹²⁸

¹²³ Jaba Devdariani, Us And Georgian Officials Move To Next Phase Of Military Deployment, 04.03.2002, <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav030402.shtml>

¹²⁴ "Abkhazia greater threat than Pankisi", The Associated Press, 13.03.2002

¹²⁵ "Abkhazia greater threat than Pankisi", The Associated Press, 13.03.2002

¹²⁶ Zeynel A. Besleney, Tiflis'in yedeğindeki "Abhaz hükümeti", Ajans Kafkas, 15.03.2002, Londra

¹²⁷ Emboldened Georgia may go beyond Pankisi Gorge, Reuters, 12.03.2002

¹²⁸ Zaza Tsurtsumia, "Gürcistan savaşa hazırlanıyor", İHA, 12.03.2002

Gürcistan'ın gerçek niyetine ilişkin kuşkular sadece Sohum kaynaklı değil elbette. Washington'da kurulu bulunan Carnegie Endowment for International Peace'de bölge uzmanı olarak çalışan Anatol Lieven'e göre, "Gürcüler Pankisi'de başarılı bir operasyon gerçekleştirdikleri takdirde daha da ileri gidecekler."¹²⁹ "Gürcüler El Kaide'yi Abhazya'ya saldırmak için bahane olarak kullanabilirler, bu da çok feci sonuçlar doğurur". Lieven bunu ifade ederken de "Gürcüler'in kendilerini frenleyebileceği konusunda çok az güvenim var"¹³⁰ diyor.

Ekonomik ambargo kozu

Bu arada Pankisi tartışmaların Tiflis-Moskova ilişkilerinde belli bir gergin çizgi oluştururken Abhazya'nın Gal bölgesinde Rus Barış Gücü'ne yönelik saldırıların gerçekleşmesi üzerine Rusya, Gürcistan'a ekonomik yaptırım uygulamayı gündeme getirdi. Duma Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Dmitri Rogozin, Rusya'yı Abhaz-Gürcü çatışmasının içine çekecek gayretler sarfedildiğini belirterek Gürcistan'a ekonomik yaptırım uygulanması çağrısında bulundu.

Rogozin, "Bizim Gürcistan'ın lider kadrosunu petrol, doğalgaz ve diğer tüm imkanlarımızla niçin desteklediğimizin mantığı konusunda hiçbir fikrim yok" diyordu. Rus haber ajansı Itar-Tass'a bir açıklamada bulunan Rogozin, "Ekonomik baskıları devreye sokmadığımız takdirde biz Kafkaslarda askeri yayılcılıkla karşı karşıya kalacağız. Bu Kuzey Kafkasya'yı da içine çekecektir" şeklinde konuştu. Rogozin ayrıca terörle mücadele konusunun ele alınacağı 27 Mart'ta St. Petersburg'ta yapılacak toplantıda bu meselenin tartışmaya açılacağını da sözlerine ekledi.¹³¹

Duma'dan Putin'e baskın

22 Mart'ta toplanan Rusya Parlamentosu'nun alt kanadı Duma, Pankisi Vadisi'nde düzenlenecek operasyonda Amerika'nın yanısıra Rusya'nın da yer alması için Vladimir Putin'in Eduard Şevardnadze'yi ikna etmesini kararlaştırdı. Kararda "Vladimir Putin, Pankisi vadesinde Amerikan askeri uzmanların yönetimi altında geçecek temizlik operasyonda Rus askerlerinin de yer alması için Şevardnadze'yi ikna etmeli" denildi. Rus Duması, Abhazya ve Güney Osetya etrafında gerginliğin artmasına dikkat çekerek, olayları yerinde incelemek üzere her iki cumhuriyetin yanısıra Tiflis'e de bir milletvekili heyeti gönderilmesini karara bağladı.¹³²

Ayrıca Duma, savaşın eşiğinde olan ve Gürcistan'ın kendi toprak bütünlüğü içinde gördüğü Abhazya ve Güney Osetya'ya ekonomik ve insani yardım gönderilmesini tavsiye ediyordu.¹³³

Gürcistan lideri Şevardnadze ise, Rusya'nın Sovyetler Birliği döneminden kalma alışkanlıklarına atıfta bulunarak, "Rusya'da şu düşünce hala canlı: Eski SSCB cumhuriyetleri bazı nedenlerden dolayı Rusya'nın çıkarlarına hizmet etmeli, bazen de kendi çıkarlarından feragat etmelidir. Bu Rusya'nın emperyalist mirasıdır"¹³⁴ diyordu.

¹²⁹ Emboldened Georgia may go beyond Pankisi Gorge, Reuters, 12.03.2002

¹³⁰ Emboldened Georgia may go beyond Pankisi Gorge, Reuters, 12.03.2002

¹³¹ Russian MP Calls for Economic Pressure on Georgia, Civil Georgia, 21.03.2002

¹³² Jim Heintz , Russia May Intervene in Georgia, Associated Press, 22.03.2002, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A3800-2002Mar22.html>

Duma, Rusya'yı Panki'ye itiyor, Ajans Kafkas, 23.03.2002

¹³³ Jim Heintz , Russia May Intervene in Georgia, Associated Press, 22.03.2002, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A3800-2002Mar22.html>

¹³⁴ Jim Heintz , Russia May Intervene in Georgia, Associated Press, 22.03.2002, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A3800-2002Mar22.html>

XI. ABHAZYA’NIN DURUMU

Gürcü Parlamentosu’ndan ağır suçlama

Pankisi sorunu bir aşamadan sonra direk olarak Abhazyaya’ya yönelik tehditleri de beraberinde getirdi. Ekim 2001’de bir grup silahlı Pankisi’den geçerek Abhazyaya’nın Kodor bölgesinden içeri girip Rus Barış Gücü Askerleri’nin de dahil olduğu çatışmalara neden olmuşlardı.

Rüşvete karşı başlattığı kampanyada başarılı olamayan Şevardnadze’nin parlamentonun de facto bağımsız olan Abhazyaya ve Güney Osetya konusundaki baskılarına karşı da çok fazla elinden bir şey gelmiyor. Gürcü parlamenterler Şevardnadze’nin Rus ordusunu Abhazyaya’dan uzaklaştıracak güce sahip olmadığını gösterircesine 13 Ekim’de aldıkları parlamento kararını Mart 2002’de de yinelediler.

Gürcistan Parlamentosu 20 Mart tarihli Abhazyaya ile ilgili özel oturumunda aldığı kararla 1992’de işgale uğrayan tarafın Abhazyaya olmasına karşılık “Abhazyaya’da Gürcüler’in jenoside uğramasını”¹³⁵ kınıyordu. Karara göre, parlamento 3 ay içinde Abhazyaya’nın statüsünü ele almalıydı. Abhazyaya’ya biçilen konum ise Gürcistan içinde bir yerd.

Abhaz-Gürcü savaşına Rusya ve Amerika da dahil olur

Abhazyaya Başbakanı Anri Cergenya, 21 Mart’ta basına verdiği demecinde “muhtemel bir Gürcü-Abhaz çatışmasının 1992’ye kıyasla daha geniş bir alana yayılma tehlikesine” işaret ediyordu. Rusya’nın bölgedeki çıkarlarına ve Gürcistan’a asker gönderen Amerika’nın Kafkasyaya’ya olan artan ilgisine dikkat çeken Cergenya, “yeni bir Abhaz-Gürcü savaşının Bu ülkeleri de içine çekeceğini” söylüyordu. Ayrıca Cergenya, Kuzey Kafkas halklarının kardeşlerini böylesi bir sıkıntılı dönemde yalnız bırakmayacaklarına dair söz verdiklerini hatırlatmaktaydı.¹³⁶

Abhazyaya, 1992-1993 savaşında Gürcistan’a karşı Kuzey Kafkas halklarından büyük bir destek görmüştü.

Gürcistan Savunma Bakanı David Tevzadze ise şöyle diyordu: “Gürcü hükümeti açısından barış görüşmesi yapmak Abhazyaya’da askeri operasyondan daha ucuzdur. Bu nedenle barış süreci başlamalıdır.”¹³⁷ Ancak Abhazyaya’yı kuşkulandıran gelişmeler yaşanıyordu.

24 Mart’ta İzvestiya’ya konuşan Abhazyaya Güvenlik Konseyi Sekreteri Astamur Tarba’nın öngörüsüne göre Gürcistan’ın Nisan ayının ilk haftası Abhazyaya’ya askeri hareket başlatabilir. Tarba "Amerika'nın eğittiği Gürcü birlikleri askeri operasyonda yer alacaklar" diyordu.¹³⁸

Savaş endişesinin kaynakları

Abhazyaya Devlet Başkanı Yardımcısı Astamur Taniya, 25 Mart’ta Prime-News’e yaptığı bir açıklama ile Gürcistan yönetiminin Abhazyaya’ya yönelik savaş kararı aldığını ileri sürüyordu. Taniya, kendilerini böyle düşünmek durumunda bırakan gerekçeleri şöyle sıralıyordu:

¹³⁵ Parliament Adopts Resolution on Abkhazia, Civil Georgia, 20.03.2002

¹³⁶ If resumed, Georgian-Abkhaz fighting will take on larger scale, Interfax, 21.03.2002

¹³⁷ Military Operation not Planned in Abkhazia, Civil Georgia, 23.03.2002

¹³⁸ Abkhazians Fear Georgia May Strike in Nearest Weeks, Civil Georgia, 25.03.2002

Abhazlar Endişeli, Ajans Kafkas, 25.03.2002

-Amerikan askerlerinin Gürcü birliklerini eğitmesi,

-El Kaide üyelerinin Abhazya'da bulunduğu ilişkin propagandalar,

-Kodor'un silahsızlandırılmaması ve Gürcü parlamentosunun bölgedeki Rus Barış Gücü'nün çıkartılması için aldığı karar.¹³⁹

Astamur Taniya'ya göre, Sohum'da Nisan ya da Mayıs ayında çatışmaların başlaması yönünde bir beklenti vardı. Gürcistan bu sefer de geçen ekim ayında olduğu gibi Ruslan Gelayev'i bu amacı için kullanacaktı.¹⁴⁰

Abhazya gereken önlemleri aldığını deklare ediyordu.Taniya Abhaz cephesindeki manzarayı şöyle özetliyordu: "Nüfus arasında panik yoktu, çünkü Abhazya kamuoyu gelecek savaştan haberdardı. Yönetim bunu saklamıyordu."¹⁴¹

Abhazya, Gelayev'in olası savaş senaryolarında Gelayev'e rol biçerken Rusya bu arada Tiflis'ten sözkonusu Çeçen komutanı istedi.¹⁴² Rusya bu konudaki talebini Dışişleri Bakanlığı aracılığı ile resmen Moskova'daki Gürcistan Büyükelçiliği'ne bildirdi.¹⁴³

Gürcistan makamları, Rusya'nın Çeçen komutan Gelayev'in teslim edilmesi isteğine bu sefer olumsuz cevap vermedi ancak karşılığında Şevardnadze'ye suikast düzenlemekle suçlanan Gürcistan eski Güvenlik Hizmeti Başkanı İgor Georgadze'yi istediler.¹⁴⁴

Abhazya'daki patlamalar

26 ve 27 Mart'ta Abhazya'da patlamalar meydana gelince senaryo yürürlüğe girdi diye yorumlar yapılırken Sohum hemen Tiflis'i Tiflis de Kremlin'i suçladı. Abhazya'da Oçamçıra-Sohum-Psou hattında sefer yapan trendeki patlamada bir kişi öldü 15 kişi yaralanmıştı.¹⁴⁵

Abhazya yönetimi, Abhazya'nın Oçamçıra ilçesinde meydana gelen patlamalardan Tiflis'i sorumlu tutarak Gürcistan ile siyasi çözüme yönelik görüşmeleri sürdürmeyeceğini açıkladı. Gürcistan, 27 Mart'ta Abhazya'da gerçekleştirilen patlamaların sorumluluğunu kesinlikle reddederek Abhazya'ya 29 Mart'ta barış görüşmeleri sürecinin yinelenmesi çağrısında bulundu.¹⁴⁶

Gürcistan Abhazya'nın patlamalarla ilgili iddialarını kabul etmedi.

¹³⁹ Abhazya'da savaş hazırlıkları, Ajans Kafkas, 25.03.2002

¹⁴⁰ Abhazya'da savaş hazırlıkları, Ajans Kafkas, 25.03.200222221

¹⁴¹ Abhazya'da savaş hazırlıkları, Ajans Kafkas, 25.03.2002

¹⁴² Rusya, Gelayev'i istiyor, Ajans Kafkas, 26.03.2002

Russia Demands Extradition of Chechen Warlord from Georgia, Civil Georgia, 26.03.2002, <http://www.civil.ge/cgi-bin/newspro/fullnews.cgi?newsid1017141861,89798>,

¹⁴³ Russia Demands Extradition of Chechen Warlord from Georgia, Interfax, 26.03.2002

¹⁴⁴ Gelayev'e karşılık Georgadze, Ajans Kafkas, 27.03.2002

¹⁴⁵ Commuter train blown up in Abkhazia, 1 killed, 5 wounded, Interfax, 27.03.2002, http://www.interfax.ru/one_news_en.html?lang=EN&tz=0&tz_format=MSK&id_news=5566321,

Abhazya'da zincirleme patlamalar, Ajans Kafkas, 27.03.2002;

Abhazya Devlet Güvenlik Hizmeti, ölen kişi Oçamçıra'da oturan Rus asıllı 1929 doğumlu Vera Harina adlı bayandı.

(Abhazya'da ölen bir Rus, Ajans Kafkas, 28.03.2002)

¹⁴⁶ Zaza Tsurtsumia, Barış görüşmelerine gölge düştü, İHA, 28.03.2002

27 Mart'ta Tiflis'te basın toplantısı düzenleyen Gürcistan Savunma Bakanı David Tevzadze, patlamaların Rus Barış Gücü'nü Kodor'a girmeye kışkırtan provokasyon olduğunu ileri sürdü.¹⁴⁷ Gürcü bakana göre, "Rus Barış Gücü'nün kontrol noktalarından birine saldırı düzenlenecekti. Rus askerleri de anlaşmalı oldukları saldırgan gruba karşı sıcak takip yapma gerekçesiyle Gürcistan sınırına geçeceklerdi." Bu senaryonun Rus Barış Güçleri'ni Kodor'a sokmayı amaçladığını savunan Tevzadze, basın toplantısını halkı bu provokasyondan haberdar etmek için yaptığını söylüyordu.¹⁴⁸

Gürcistan Dışişleri Bakanı Irakli Menağarişvili 28 Mart'ta yaptığı açıklamada, Abhazya'daki patlamaların Gürcistan'ı yeni bir savaşa sürüklemek isteyen güçlerin tertiplemediği provokasyon olduğunu ifade etti.¹⁴⁹

Bombalı eylemi "terör saldırısı" olarak değerlendiren Şevardnadze ise, "Bu terör olayları Gürcistan'a karşı yürürlüğe konan provokasyon zincirinin parçasıdır...Söz konusu terör saldırılarının Gürcistan yönetimi ve Gürcü gerilla grupları tarafından işlenmediğinden eminim" diyordu.¹⁵⁰

Hatta bir iddiaya göre Rusya, Abhazya'da Gürcüler'e karşı savaşacak asker toplamaya başlamıştı.¹⁵¹

Abhaz-Gürcü anlaşması

Abhazya ve Gürcistan arasındaki karşılıklı güven bunalımı ve savaş psikolojisine rağmen taraflar Kodor meselesini görüşmek için 2 Nisan'da Tiflis'te buluşarak Kodor'daki Gürcü askerlerin çekilmesini öngören bir anlaşma imzaladı. Bu güven bunalımını tamamen ortadan kaldırmadı ancak taraflar arasında diyalogun belli bir anlayış çerçevesinde sürüyor olması önemliydi.

Taraflar arasında gerginliği düşüren başka bir etken de Rusya Devlet Başkanı'nın Abhaz-Gürcü sorununa ilişkin görüşmeleri yürütmesi için kendine Devlet Sekreteri ve Dışişleri Bakanı Birinci Yardımcısı Valeri Loşçinin'i özel temsilci olarak atmasıydı.¹⁵²

2 Nisan protokolünün altyapısını oluşturan 29 Mart tarihli ilk toplantının ardından açıklama yapan Savunma Bakanı İlk Yardımcısı Givi Ağırba, Gürcü tarafının "barış taraftarı" olduğu açıklamasını endişeyle karşıladıklarını söylemişti.

Ağırba, Gürcü yönetiminin verdiği sözlerin "kağıt üzerinde" kaldığını belirterek, "Geçen sene ekim ayındaki olaylardan önce biz her şeyi barışçı yollardan çözmeyi öngören bir belge imzalamıştık. Sonuçta, uluslararası teröristleri gönderdiler" demektedir.¹⁵³

¹⁴⁷ Georgia claims armed provocation is being masterminded in Abkhazia, 26.03.2002, RIA Novosti Georgian Officials Deny Links to Terrorist Acts in Abkhazia, 27.03.2002

http://www.civil.ge/cgi-bin/newspro/fullnews.cgi?newsid1017229459_49909,

¹⁴⁸ "Ruslar Kodor'a girmeyi planlıyor", Ajans Kafkas, 28.03.2002

¹⁴⁹ Zaza Tsurtsumia, Barış görüşmelerine gölge düştü, İHA, 28.03.2002

¹⁵⁰ Şevardnadze: Patlamalar bir provokasyon, Ajans Kafkas, 30.03.2002; Zaza Tsurtsumia, Şevardnadze: Abhazya'daki patlamalar gürcistan aleyhine bir provokasyon, İHA, 29.03.2002

¹⁵¹ Kavkaz Center kendini Dağıstan Birleşmiş Mücahitler Komutanlığı Basın Merkezi Başkanı olarak tanıtan Zeyd Dagestani adlı kişinin şu iddiasına yer verdi: "Bilgilerime göre Dağıstan'da Ruslar paralı asker toplanmaya başladı. Bunlar Abhazya'daki savaşta kullanılacaklar. Bu tür çalışmalarını Buinaksk'ta askerlik şubesi yapıyor. Çeçenistanlı gençleri de ailelerini tehdit ederek askere alarak Dağıstan'a getiriyorlar. Benzeri manipulasyonları diğer Kafkas Cumhuriyetlerinde de yapıyorlar."

(Kavkaz-Center'in iddiası: Ruslar Abhazya için asker topluyor, Ajans Kafkas, 27.03.2002)

¹⁵² Putin'den Abhazya için özel temsilci. Ajans Kafkas, 01.04.2002

2 Nisan'da Gürcistan'ın başkenti Tiflis'te biraraya gelen Abhaz ve Gürcü tarafı Kodor'un askerlerden arındırılması konusunda anlaşma sağlandı. Taraflar arasında imzalanan protokole göre Gürcistan Savunma Bakanlığı 10 Nisan'a kadar Kodor'un üst kısımlarındaki askeri birliklerini çekecekti. Abhaz tarafı da Kodor'un aşağı kısımları ve Tkvarçeli'deki askeri varlığına son verecekti.¹⁵⁴

BM Genel Sekreteri'nin Gürcistan özel temsilcisi Dieter Boden, 1994 Moskova Anlaşması'na aykırı olarak geçen yıl ekim ayında Kodor'a giren Gürcü birliklerin çekilmeye başladığını söyledi.¹⁵⁵

Protokole Abhaz tarafı olarak imza koyan Abhazyaya Savunma Bakanı Birinci Yardımcısı Givi Ağırba, anlaşmanın uygulanması halinde Kodor'daki gerginliğin sona ereceğini belirterek, "Protokol iki tarafın da uzlaşmasının ürünüdür. Orada belirtilen hususların yerine getirilmesi Kodor'da istikrar sağlanmasına destek olacaktır" diyordu. Gürcü tarafına ilişkin güvensizliğini gizlemeyen ve "Bu belge Kodor'da istikrar için imzalanan ilk belge değil. 17 Ocak ve 11 Şubat'a imzalanan belgelerindeki şartlar sadece kağıt üzerinde kaldı" diyen Ağırba, Gürcü tarafının Kodor'daki askerleri çıkartma sorumluluğunu artık yerine getirmesi gerektiğini belirterek "Biz ne kadar askeri güç yığdırırsak o kadar gerginlik olur" şeklinde konuşuyordu.¹⁵⁶ Gürcistan Olağanüstü Haller Bakanı Malhaz Kakabadze ise, protokolü Tiflis'in iyi niyetini gösteren bir adım olarak değerlendiriyor ve ekliyordu: "Böylece Tiflis ihtilafı barışçı yollarla çözüme niyetini ispatlamış oldu"¹⁵⁷

Acaba Gürcistan, Abhazyaya ve Güney Osetya'ya anlaşma elini uzatıp kabul edilemez taleplerin ardından çıkan krizi işgale bahane yapacak mı? Bu kuşku her zaman saklı kaldı.

Abhazyaya ile varılan anlaşmanın hemen ardından Güney Osetya'ya da sıcak mesajlar verildi. Gürcü-Oset Sorununa İlişkin Karma Komisyon'un Gürcistan adına eş başkanı İrakli Maçavariani, görüşmenin Tiflis'te gerçekleşeceğini söyledi.¹⁵⁸

Üs tartışması

Rusya Savunma Bakanı Sergey İvanov, 28 Mart'ta Abhazyaya'da kritik hal alan durum nedeniyle Rusya'nın Gürcistan'daki askeri üslerini boşaltması sürecini etkileyebileceğini¹⁵⁹ söyleyerek, Tiflis'e klasörde bekletilen başka bir krizi hatırlattı.

28 Mart'ta İvanov'un Amerikan askerlerinin gelmesiyle birlikte Abhazyaya'ya ilişkin artan kaygılar nedeniyle Acarya Otonom Bölgesi'nin başkenti Batum ve güneydeki Ahalkalaki üslerinin boşaltılması sürecinin aksayacağına ilişkin sözleri üzerine Gürcistan Dışişleri Bakanı İrakli Menagarişvili, "Gürcistan tarafı, Rusya Dışişleri Bakanı'ndan bu açıklama ile ilgili resmi bir izahat istemektedir" şeklinde karşılık verdi.¹⁶⁰

¹⁵³ Abhaz tarafının derin şüpheleri, Ajans Kafkas, 02.04.2002

¹⁵⁴ Abhaz-Gürcü anlaşması, Ajans Kafkas, 02.04.2002

¹⁵⁵ Boden: Gürcü birlikler çekiliyor, Ajans Kafkas, 04.04.2002

¹⁵⁶ Protokole güvensizlik, Ajans Kafkas, 03.04.2002

¹⁵⁷ Protokole güvensizlik, Ajans Kafkas, 03.04.2002

¹⁵⁸ Gürcü-Oset buluşması yakında, Ajans Kafkas, 03.04.2002

Karma komisyonda Tiflis(Gürcistan), Tshinvali(Güney Osetya), Vladikavkaz(Kuzey Osetya) ve Moskova(Rusya) temsilcileri bulunuyor.

¹⁵⁹ US Plans on Georgia May Daly Russian Military Bases' Withdrawal, Civil Georgia, 29.03.2002

<http://www.civil.ge/cgi-bin/newspro/fullnews.cgi?newsid1017381572,33654>,

¹⁶⁰ Üs polemliği yeniden, Ajans Kafkas, 30.30.2002

Gürcistan Dışişleri Bakanı İrakli Menagarişvili ise İvanov'un, açıklaması hakkında, "Gürcistan tarafı, Rusya Dışişleri Bakanı'ndan bu açıklama ile ilgili resmi bir izahat istemektedir" diyordu. Gürcistan Dışişleri Bakanı, ABD askeri uzmanların Gürcistan'a geliş ihtimalinin bile Rusya'da aşırı sinirlenmeye sebep olduğunu belirterek şunları söylüyordu: "AGİT zirvesi kararları gereği Rus askeri üslerinin Gürcistan'dan çıkartılması gerekiyor."¹⁶¹

Gürcistan Dışişleri Bakanı, ABD askeri uzmanların Gürcistan'a geliş ihtimalinin bile Rusya'da aşırı sinirlenmeye neden olduğunu belirtiyor ve ekliyordu: "1999 yılında İstanbul'da düzenlenen AGİT zirvesi kararları gereği Rus askeri üslerinin Gürcistan'dan çıkartılması gerekiyor".

Gürcistan'daki üs tartışmasının en hararetli ve tahrik edici tarafında Abhazya'dan 1992-1993 savaşında göç eden Gürcüler duruyor. Abhazyalı Gürcüler'in Rus Barış Gücü'ne karşı ortaya koyduğu tepkiler de Tiflis'in uluslararası topluma göstermeye çalıştığı bir enstrüman halini almış durumda. Ayrıca Tiflis, Gürcü mültecileri otellere mahkum edip onların sorunlarını çözmeyerek, ortaya çıkan trajediyi hem Abhazya'ya hem de Rusya'ya karşı kullanmakla itham ediliyor. Pankisi ile ilgili bir gelişme konuşulurken, Gürcistan'ın başka bir bölgesinde başka bir soruna bulaşmamak imkansız gibi bir şey. Rusya'nın üsler konusundaki isteksizliğinin işareti sayılan Rus Dışişleri kaynaklı son çıkışlara Tiflis'in yanısıra Gürcü göçmenler de tepki koydu.

Orman Kardeşler Örgütü'nün de desteği ile sık sık İngur nehri boyunca eylemler yapan Abhazyalı Gürcü göçmenler, 28 Mart'ta Rus Barış Gücü'nün bölgeden çıkmasını isteyen protestolarına bir yenisini eklemiş oldular. Ayrıca göçmenler, Rus Barış Gücü'nün Anaklia köyüne baskın düzenlediğini iddia ediyordu.¹⁶²

XII. ÇEÇENLER'İN TEPKİLERİ

Çeçenler Pankisi'de paniklemedi

Medyada Pankisi Vadisi'nin Çeçenler'e lojistik destek sağladığı, buradaki bazı Çeçenlerle El-Kaide'nin bağlantı olduğu iddialarından geçilmezken hatta Pankisi'ye olası bir operasyonun Çeçenler'i hedef alacağı yönünde bir ön kabul varken Çeçenistan yönetiminin ve de bölgedeki Çeçen mültecilerin yaklaşımı beklenenin ötesinde şekilleniyordu.

Çeçenler 11 Eylül'den sonra Amerika'nın uluslararası terörizmle mücadele kapsamında fazlasıyla Rusya'ya toleranslı davranmasından şikayetçi. Amerika'nın bölgeye gelirken Rusya'dan habersiz bir şeyler yapmıyor gibi davranması elbette Çeçenler açısından kuşku uyandıran bir durum. Ancak genel anlamda Çeçenler, Amerika'nın bölgedeki varlığının kendi lehlerine olacağına inanıyorlar.

Çeçenistan Devlet Başkanı Aslan Mashadov adına bir açıklama yapan Başbakan Yardımcısı Ahmed Zakayev'in uluslararası terörizme karşı ittifakın Gürcistan'ın Pankisi geçidinde operasyon yapmasına sıcak baktıklarını kaydetmesiyle ilk resmi bakış ortaya çıkmış oldu.¹⁶³

Prime-News'e "Esas itibariyle Çeçen tarafı uluslararası terörizme karşı mücadele konusuyla yakından ilgileniyor. Bu nedenle Gürcistan'da gelişen olaylar Çeçenistan'da memnuniyetle karşılanmıştır" diyen Zakayev, hatta kendinden çok emin bir şekilde, "eğer Pankisi'de Çeçen

¹⁶¹ Zaza Tsursumia, Rusya-Gürcistan silah gerginliği, İHA, 29.03.2002

¹⁶² <http://www.civil.ge/cgi-bin/newspro/fullnews.cgi?newsid1017313689,325>,

¹⁶³ Çeçenler'den Amerika'ya welcome, Ajans Kafkas, 02.03.2002

savaşçının varlığı tespit edilirse buna karşı Çeçen tarafı olarak Gürcistan ve uluslararası ittifakla işbirliği yapmaya hazır olduklarını"¹⁶⁴ bildiriyordu.

Çeçenler'in Al-Kaide ile ilişkilerinin olduğuna ilişkin iddialar için 'tamamen asılsız' diyen Zakayev'e göre, Çeçenler 11 Eylül'e kadar Al-Kaide diye bir örgütün varlığını bile bilmiyorlardı.¹⁶⁵

Pankisi'deki durumun Amerika olmasa bile yeterince gergin olduğunu söyleyen Çeçenistan Dışişleri Bakanı İlyas Ahmadov'un yaklaşımı ise şöyleydi: "Bir kere Amerika Rusya'nın terörist üsleri var diye iddia ettiği olayların gerçeğini görmüş olacak. Oradaki insanların El Kaide ile bağlantısının olmadığını görecek. Maalesef şu ana kadar Amerika'nın yaklaşımı Rus gizli servisinin sağladığı bilgiler üzerine kuruluydu. Amerika'nın orada varlığı Pankisi'nin Rusya tarafından bombalanmasını engelleyecek."¹⁶⁶

Mültecilerin tepkileri

Mashadov'un Tiflis'teki temsilcisi Khizri Almadov, "hem mültecilerin hem de vadinin yerlisi Kistler'in Gürcü yetkililerden vadide düzenin sağlanmasını istediklerini ve polis operasyonlarının desteklediklerini" ısrarla vurguluyor ve "Vadinin tüm nüfusu bölgeyi tüm suçlulardan temizlemek için hazırdır" diyerek ayrıca açık çek veriyordu.¹⁶⁷

Dolayısıyla Çeçenlerin vadide ister Amerika'nın direk içinde olduğu, isterse Gürcü emniyet ve askeri güçlerinin yabancı bir güç olmaksızın yapacağı hür türlü temizlik operasyonundan endişe duymadıkları anlaşılmaktaydı.

Ahmet Zakayev'in öngörüsü ise, Amerikan askerlerinin Gürcistan'a gitmesiyle Çeçen savaşçıların Pankisi'de sığındığına ilişkin Rus yalanlarının ortaya çıkacağı yönündeydi. Zakayev'e göre "Pankisi'deki Çeçen mülteciler bu haberi son derece memnuniyetle karşıladılar. Ki Amerika, İngiliz ve uluslararası kamuoyu Pankisi Vadisi'nin Çeçen gerillalar tarafından üs haline getirildiği iddiasına ilk ve son kez son verecek."¹⁶⁸

Vadide her sakallıyı Vahhabi olarak görme eğilimi çok yüksek. Buna vadide yaşayan Çeçenler'in tepkisi oldukça sert. AP muhabiri Jim Heintz'in binlerce Çeçen mülteçiden biri olan Magomed Azayev'ten aldığı tepki şöyle: "Onlar gördükleri her sakallıyı savaşçı sanıyorlar. Halbuki Müslümanlar genelde sakallıdır."¹⁶⁹ Azayev, El Kaide ile bağlantılı insanların vadiye sığındığı ve suçluların burada barındığı iddiasını yalanlayarak, "Biz neredeyse üç yıldır buradayız. Şayet suçlular burada olsaydı burada kalamazdık"¹⁷⁰ diyor.

AP'ye konuşan Temur Jabanişvili adlı kişi ise endişelerini "Gerçekten korkuyoruz. Hiç kimse ne olacağını bilmiyor"¹⁷¹ şeklinde dile getiriyor.

¹⁶⁴ Çeçenler'den Amerika'ya welcome, Ajans Kafkas, 02.03.2002

¹⁶⁵ Çeçenler'den Amerika'ya welcome, Ajans Kafkas, 02.03.2002

¹⁶⁶ Jean-Christophe Peuch, "Caucasus: Chechens See No Threat In U.S.-Georgia Antiterror Drive", <http://www.rferl.org/nca/features/2002/03/05032002091217.asp>

¹⁶⁷ Jean-Christophe Peuch, Georgia cracks down on lawless border, RFE/RL, 24.01.2002

¹⁶⁸ Julian Borger, Pentagon outlines plans to take war on terror to Georgia, *The Guardian*, February 28, 2002, <http://www.guardian.co.uk/international/story/0,3604,659119,00.html>

¹⁶⁹ Jim Heintz (The Associated Press), Suspicion and Denial in Pankisi, the Moscow Times, 19.03.2002, <http://www.themoscowtimes.com/stories/2002/03/19/012-print.html>

¹⁷⁰ Jim Heintz (The Associated Press), Suspicion and Denial in Pankisi, the Moscow Times, 19.03.2002, <http://www.themoscowtimes.com/stories/2002/03/19/012-print.html>

¹⁷¹ Georgia Models and Machine Guns Mix, Jim Heintz, Associated Press, 11.03.2002

Otobüsünün durdurularak eşyalarının soyulduğunu söyleyenler de var, El-Kaide üyelerinin oralarda yaşadığını ispat etmeye gerek duymayanlar da. Ancak Çeçen mülteciler bu konuda rahat görünmeye gayret ediyorlar. Sözelimi Sultanbek Dzhabrailov "Bırakın (Amerikalılar) gelsinler. Onlar istediklerini yapabilirler, ancak bize dokunamazlar, biz mülteciyiz"¹⁷² diyor.

Iza Imadishvili, "Şayet Amerikalılar gelirse bir savaş olmayacak. Şayet Ruslar gelirse savaş garantisi"¹⁷³ diyor. Even Aldamov da, Amerikan askerlerin bölgeye gelmesinin Çeçen mültecilerin yararına olacağına inananlardan. "Hava sahası kontrol dışı. Bütün Çeçen mülteciler Rus bombardımanından korkuyor"¹⁷⁴ diyor.

Vadide 10 Mart'ta Gürcü modacı Maka Asatyanı'nın düzenlediği moda gösterisi orada yaşayanların tepkilerini ölçmek açısından da iyi bir vesileydi.

Associated Press'ten *Jim Heintz'e göre* modayı seyretmeye gelenlerin çok istekli oldukları söylenemezdi. Moda gösterisi vadi sakinlerinden Sardo Valişvili ümitsizliğini gidermemişti. "Birkaç yıl öncesine kadar biz bir aile gibiydik, birlikte soframızı paylaşıyorduk, Şimdi bilmiyoruz sabaha çıkıp çıkamayacağımızı"¹⁷⁵ diyordu Valişvili. Şov başlamadan hayal kırıklığı ile bölgeden uzaklaşan vadi sakini Bilanişvili ise "Bu sadece hükümetin bir tiyatrosu"¹⁷⁶ diyordu.

Çeçen mültecilerin durumu

Vadide esen fırtınaların en fazla vurduğu kesim yine Çeçen mülteciler oldu. Oraya düzenlenecek operasyonda mültecilerin durumunun ne denli kaygı verici bir durum olduğuna işaret eden yetkili bulmak bile zordu. Operasyon söylentileri nedeniyle yardım organizasyonları da suyun çekilmesi gibi azalıyordu. Zaten birçok uluslar arası insani yardım kuruluşu adam kaçırma olaylarının sıklaşması nedeniyle bölgeden uzak durmayı tercih ediyordu. Uluslararası Kızılhaç bu örgütlerden birisi.

"Çeçen mültecilerin en büyük sorunu yiyecek ihtiyaçlarını karşılanamamasıydı. Mülteciler BM'nin Ahmeta bölgesindeki çalışmalarından memnun değillerdi. Mülteciler 6 aydan beri çay, şeker ve tuz gibi ihtiyaçlarını karşılayamıyorlardı."¹⁷⁷

Vadide yaşanan olumsuz gelişmeler nedeniyle BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, insani yardım dağıtımını askıya aldı.¹⁷⁸

XIII. PANKİSİ'DE TERSİNE RÜZGARLAR-OPERASYONDAN ÇARK SİNYALLERİ

Şubat'ın sonunda Pankisi ile ilgili kaygı verici gelişmelerin ön habercisi olarak sert rüzgarlar

¹⁷² Suspicion and Denial in Pankisi, Jim Heintz (The Associated Press), the Moscow Times, 19.03.2002, <http://www.themoscowtimes.com/stories/2002/03/19/012-print.html>

¹⁷³ Jim Heintz (The Associated Press), Suspicion and Denial in Pankisi, the Moscow Times, 19.03.2002, <http://www.themoscowtimes.com/stories/2002/03/19/012-print.html>

¹⁷⁴ Jim Heintz (The Associated Press), Suspicion and Denial in Pankisi, the Moscow Times, 19.03.2002, <http://www.themoscowtimes.com/stories/2002/03/19/012-print.html>

¹⁷⁵ Jim Heintz, Georgia Models and Machine Guns Mix, Associated Press, 11.03.2002

¹⁷⁶ Jim Heintz, Georgia Models and Machine Guns Mix, Associated Press, 11.03.2002

¹⁷⁷ The Pankisi Refugees Expecting Food-Stuffs And American Special Forces, 01.03.2002

<http://www.chechenpress.info/english/arkhiv/march/01.03.2002/7.htm>

¹⁷⁸ Jeffrey Silverman, Pankisi Gorge kidnappings hint at chaos in Georgian government (1/29/02), February 5, 2002, Eurasia Insight

eserken Mart ayının ilk haftasından itibaren tansiyonu düşürücü hatta Pankisi’de operasyona gerek kalmadı sonucunu veren bir politika takip edilmeye başlandı.

Mesela Gürcistan Savunma Bakan Yardımcısı Gela Bezhuşvili’nin “Amerika'nın Pankisi'de operasyon düzenlenmesi yönünde karar almasının ardından Pankisi'de barınan Çeçen savaşçıların küçük gruplar halinde bölgeyi terketmeye başladığını”¹⁷⁹ söylemesinin ardında “vadiye operasyona gerek kalmadı” mesajı var mıydı?

Gela Bezhuşvili'ye göre, havaların ısınmasına bağlı olarak dağ koşullarının iyileşmesi nedeniyle önümüzdeki günlerde daha fazla Çeçen savaşçı Pankisi'den ayrılacaktı. Bezhuşvili'nin dillendirdiği öngörü “Herhangi bir müdahale olmaksızın bunların yüzde 90’ı vadiyi terkedecek”¹⁸⁰ şeklindeydi.

Modanın erittiği yada eritemediği buzlar

Pankisi’de “terör değil hayat var” diyebilmenin bir başka örneğini Gürcü modacılar sergiledi. 10 Mart’ta, buz gibi bir Pazar gecesi, Gürcü modacı Maka Asatyani, düzenlediği defileyle modayı Pankisi’ye taşıdı.¹⁸¹ Hedef ürünleri tanıtmak değildi elbet. Başkent Tiflis’ten 300 kişinin katıldığı defileye yerliler de ilgi gösterdi. Öldürücü soğuğa rağmen defileye ilgi büyüktü. Bu bir hükümet programı değildi. Modacı Asatyani böyle bir teklifte bulunduğu zaman Gürcü yetkililer hemen bu teklife sahiplendi. “Katılımcıların önemli bir kısmı ellerinde kaleşnikof silahlarla modacıları korumakla görevli kişiler olmasına rağmen yüzlerce kişi burada Duisi’de toplanmıştı.”¹⁸²

Bu gösteriyle verilmek istenen mesajı Gürcistan Savunma Bakanlığı şu sözlerle izah ediyordu: “Şayet biz Pankisi’de moda gösterisi yapabiliyorsak, bu her şeyin kontrol altında olduğunu gösterir.”¹⁸³

Tiflis, Şubat’ta estirdiği sert havayı moda rüzgarıyla yumuşatıyordu. Aslında Amerikan askerlerinin Pankisi’de operasyon düzenlemeyeceği hatta yetiştirilen Gürcü askerlerinin de sanıldığı gibi antiterör operasyonuna katılmayacağı sonucunu doğuruyordu. Hal böyle olunca yetiştirilen askerlerin Abhazya’ya ve Güney Osetya’ya karşı kullanılacağı kuşkusu giderek kendine yeni gerekçeler yakalamış oluyordu.

Asatyani de vadiye alışılmadık bir renk katan modadan beklentilerini "Dünyayı koruyan güzelliştir diye bir söz var. İnsanlara burada hayatın normal olduğunu göstermek istiyorum”¹⁸⁴ şeklinde anlatıyordu.

İçişleri Bakanlığı Sözcüsü Paata Gomelauri, 15 Mart'ta bir basın toplantısı düzenleyerek suç şebekelerinin Pankisi'den ayrıldığını dile getirdi. Gomelauri de, Gela Bezhuşvili’nin vadinin arınmasındaki aynı etkene değindi: Amerika'nın bölgede operasyon yapmak üzere Gürcü birliklerini eğiteceğini açıklaması suçluların Pankisi'den ayrılmasında etkili oldu.¹⁸⁵

¹⁷⁹ Çeçenler vadiden ayrılıyor, Ajans Kafkas, 11.03.2002

¹⁸⁰ Chechen Rebels Leaving Pankisi Gorge, The Associated Press, 07.03.2002

¹⁸¹ Suç vadisinde moda rüzgarı, Ajans Kafkas, 11.03.2002

¹⁸² Geniş bilgi için bakınız: Jim Heintz (AP), Fashion show held in Pankisi peaceful, The Washington Times, <http://www.washtimes.com/world/20020312-96036312.htm>

¹⁸³ Fashion show held in Pankisi peaceful, Jim Heintz (AP), The Washington Times, <http://www.washtimes.com/world/20020312-96036312.htm>

¹⁸⁴ Georgia Models and Machine Guns Mix, Jim Heintz, Associated Press, 11.03.2002

¹⁸⁵ Panki arınıyor, Ajans Kafkas, 16.03.2002

Benzer bir açıklama 18 Mart'ta Avrupa Parlamentosu Dış İlişkiler, İnsan Hakları, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası Komitesi'nin toplantısına katılan Şevardnadze'den geldi. Şevardnadze, Amerika'nın bölgeye asker gönderme gerekçesi olan Pankisi Vadisi'nin "kontrol altına alındığını" söyledi. Şevardnadze, "Pankisi'de durum tamamen kontrol altında"¹⁸⁶ diyordu. Ayrıca Kremlin ile Tiflis arasında Pankisi merkezli gerginliğe de değinen Şevardnadze şunları kaydetmekteydi:

"Pankisi problemi Çeçenistan savaşının bir sonucudur. Bazı Rus politikacılar, Gürcistan'ın Pankisi Vadisi'nde Rus-Gürcü ortak askeri operasyonu düzenlenmesi teklifini geri çevirmiş olmasından dolayı hayal kırıklığına uğradı."¹⁸⁷

Pankisi'deki kriminal aktivite ve sözde Amerika'yı rahatsız eden El Kaide varlığına ilişkin ilk başta sarfedilen iddiaların içini boşatırcasına yapılan açıklamalara Gürcü İstihbarat Servisi de bazı katkılarda bulundu. Gürcistan İstihbarat Servisi'ne göre, Pankisi Vadisi'nde "savaşçı oldukları kabul edilse bile bu kişilerin de ancak 150-200 kişiden ibaretti."¹⁸⁸

Servisin Basın Departmanı Başkanı Arçil Chkhartişvili, 22 Mart'ta "Ancak bunların El-Kaide ile bağlantılarının olduğuna dair herhangi bir delil yok" diyordu.¹⁸⁹

Ayrıca Amerika ortaya çıkıncaya kadar El Kaide'nin Gürcistan'a sızdığına ısrarla vurgulayan Rusya cephesinde de bir takım U dönüşleri uç vermeye başladı. Rusya'nın Amerika'ya Gürcistan'daki El Kaide militanları ile ilgili 100 kişilik isim listesi verdiğiğine ilişkin iddialara karşın General Konstantin Totski, "Gürcistan'ın kuzeyinde El Kaide militanlarının bulunduğu dair somut hiçbir istihbarat almadık, bütün bildiğimiz, burada Çeçen savaşçı komutan Ruslan Gelayev komutasındaki bir grubun bulunduğu ve Çeçen savaşçıların El Kaide ile ilişkileri olduğudur" diyordu.¹⁹⁰

Gürcistan'da El Kaide üyelerinin neden var olduklarını belki de en iyi anlatan açıklamayı Gürcistan Devlet Güvenlik Bakanı Valeri Khaburdzanya yaptı. Gürcü Bakan, 4 Afganlının Tiflis'te yakalandığını duyururken "onların amaçlarının Abhazya üzerinden Avrupa'ya geçmek olduğunu"¹⁹¹ söyledi.

15 Mart'ta ise Gürcistan İçişleri Bakanlığı Sözcüsü, basın toplantısı düzenleyerek suçluların ayrılmaya başlaması ile vadiye durumun peyderpey düzeldiğini açıkladı.¹⁹²

Rusya sınır muhafız birliği komutanı General Konstantin Totski, "Gürcistan'ın kuzeyinde El Kaide militanlarının bulunduğu dair somut hiçbir istihbarat almadık, bütün bildiğimiz, burada

¹⁸⁶ Shevardnadze Says Georgia Controls Pankisi, Civil Georgia, 19.03.2002

¹⁸⁷ Şevardnadze: Panki kontrol altında, Ajans Kafkas, 19.03.2002,

¹⁸⁸ Chechens in Pankisi gorge not linked to Al-Qa'idah says Georgian official, Prime-News, 22.03.2002

Gürcistan: Panki'deki Çeçenler El-Kaide bağlantılı değil, Ajans Kafkas, 23.03.2002

¹⁸⁹ Chechens in Pankisi gorge not linked to Al-Qa'idah says Georgian official, Prime-News, 22.03.2002

Gürcistan: Panki'deki Çeçenler El-Kaide bağlantılı değil, Ajans Kafkas, 23.03.2002

¹⁹⁰ ABD'den Gürcistan'a mali yardım, NTV-MCNBC, 21 Mart 2002, <http://www.ntvmsnbc.com/news/142123.asp>

¹⁹¹ Four Afghans Detained in Georgia, Civil Georgia, 13.03.2002

¹⁹² Situation Improving in Pankisi - Interior Ministry Reports, Civil Georgia, 15.03.2002

Çeçen savaşçı komutan Ruslan Gelayev komutasındaki bir grubun bulunduğu ve Çeçen savaşçıların El Kaide ile ilişkileri olduğudur”¹⁹³ diyordu.

Gürcistan Savunma Bakan Yardımcısı Gela Bezhuşvili de, 2 Nisan'da yaptığı açıklamada Amerikalıların bu ayın sonunda geleceğini söyledi. Mart ayının sonunda gelmesi gereken askerlerin formalitelerin yerine getirilmesindeki gecikmeler nedeniyle ertelendiğini belirten Bezhuşvili, ilk grubun 35-40 kişiden oluşacağını kaydetti. Bu grubun Gürcü Savunma Bakanlığı'na bağlı dört askeri taburu eğiteceği belirtildi.¹⁹⁴

Bu ertelemeler görünürde prosedürel. Ancak bakanın askerlerin gelişindeki gecikme ile ilgili açıklamaları “Acaba Washington’da Kafkasya’ya asker gönderme konusunda bir belirsizlik ya da kararsızlık mı var” sorularının sorulmasına engel değildi.

XIV.SONUÇ

Gürcistan’ın iç sorunlarını halletmek ve Rusya’ya karşı ayaklarını sağlam basmak için tüm kapılarını Amerika’ya aralaması, Washington’a bu talebi karşılama bahanesiyle Orta Asya’da elde ettiği stratejik alanın batıyla bağlantı noktasındaki Güney Kafkasya koridorunu açma fırsatını verdi.

Pankisi’deki El-Kaide varlığının Amerika’nın Gürcistan’a bu denli ağırlık vermesini gerektirecek kadar ciddiyet arzetmediği kesin. Üstelik Amerika’nın Afganistan hareketinde Putin’den gördüğü anlayışı Kafkasya’da da göreceğini düşünmek son derece yanılıcı olabilir. Bu nedenle Amerika’nın Gürcistan’a ilgisinin köklerini Pankisi-El Kaide bağlantısının ötesinde arama zorunluluğu doğuyor.

Gürcistan’ın terörizm tehlikesi oluşturan ülkeler içerisinde öncelikli bir yere sahip olmadığını vurgulayan Svante E. Cornell, Amerika’nın bölgeye geliş nedenini şöyle irdeliyor: “ABD’nin, Kırgızistan’la yapılan uzun süreli askeri üs anlaşmasıyla da, Orta Asya’daki askeri varlığı yeni stratejik durumlar oluşturdu ve ABD açısından Kafkasların önemini artırdı. Bölgenin enerji kaynakları ve coğrafi konumundan kaynaklanan önemi zaten biliniyor; ama 11 Eylül’den beri ABD uçaklarının Avrupa’dan Orta Asya’ya ve Afganistan’a gitmek için kullandığı tek hava koridoru Gürcistan ve Azerbaycan üzerinden geçiyor. ABD, Orta Asya’daki askeri üslerini Rusya, Çin ya da İran üzerinden besleyemeyeceği için, bu ya Pakistan–Afganistan ya da Türkiye–Gürcistan–Azerbaycan koridoru olmak zorundadır. Bu her iki bölgenin de istikrarsız karakterleri düşünüldüğünde, ABD sadece tek bir koridora bağımlı olmaktan kaçınmak istiyor. Ve Gürcistan’ın Azerbaycan’dan daha zayıf olması, Gürcistan’daki istikrarın desteklenmesini zorunlu kıldı.”¹⁹⁵

Sonuç olarak fidye için adam kaçırma olayları ile adından söz ettiren ve kötü bir şöhrete kavuşan Pankisi, bir-iki yıl içerisinde uluslararası müdahale gücünün kapsama alanına girmeyi başardı. Amerika’nın uluslararası terörizmle mücadele gerekçesiyle Orta Asya’da Rusya’nın nüfuz alanında kendine bir yer açmasının ardından Kafkasya’da bir delik açması Kremlin için istenmeyen bir durum. Batı ve Amerika ise Rusya’nın yayılmacı siyasetini Gürcistan sınırlarında durdurulması gerektiğine inanıyor. Bu nedenle Çeçenistan’daki bağımsızlık hareketine destek

¹⁹³ ABD’den Gürcistan’a mali yardım, RUSYA: GÜRCİSTAN’DA EL KAİDE KANITI YOK NTV-MSNBC, 21.03.2002, <http://www.ntvmsnbc.com/news/142123.asp>

¹⁹⁴ Amerikalılar bir ay gecikiyor, Ajans Kafkas, 03.04.2002

¹⁹⁵ Svante E. Cornell, ABD ve Rusya Gürcistan’da karşı karşıya, Zaman Gazetesi, 05.03.2002 <http://www.zaman.com.tr/2002/03/05/strateji/h2.htm>

olmayarak Rusya'nın toprak bütünlüğü esasına olan inancını deklare eden batının Kremlin'in Gürcistan'a yönelik herhangi bir hareketine karşı sert bir pozisyon alması bekleniyor.

Rusya, Amerika'nın hedef olarak adını koyduğu "uluslararası terörizm kampanyası"nın arkasına sığınarak "meşruiyetleri" tartışma konusu olan kendi hakimiyet alanlarında yeni kazanımlar elde etmeye çalışıyor. Şubat 2002'de bir süreden beri Rusya'nın kumpası altında bunalmış olan Gürcistan da Amerika'nın estirdiği bu rüzgarın bir kısmını kendi bahçesine kanalize etme başarısını gösterdi.

Washington'daki Uluslararası Stratejik Araştırmalar Merkezi (CSIS) Kafkaslar Projesi ve Gürcistan Forumu Direktörü Zeyno Baran, Rusya'nın askeri olmasa da politik, psikolojik ve benzeri baskılar yapma yoluna gideceğine, Amerika'nın ise Gürcistan'ın zayıflatılmasına göz yummayacağına dikkat çekiyor. Konuya farklı bir yaklaşım getiren Harvard Üniversitesi Hazar Etütleri Programı Araştırma Müdürü Dr. Brenda Shaffer, hem Tiflis hem Washington hem de Moskova'nın yanlış adımlar attığı görüşünde. Gelinek noktanın bu yanlışların ürünü olduğunu ifade eden Shaffer, bölgede Rusya'nın dahil edilmediği hesapların tutmayacağını kaydediyor.

Gürcistan Uluslararası Stratejik Araştırmalar Vakfı Başkanı Aleksander Rondeli'nin bu konudaki tespiti ise şöyle: "Amerika'nın kararı iki ayağı üzerine duramayan Gürcistan'ın iktidarsızlığıyla yürürlüğe girdi. Bu Rusya'nın tehditlerini bertaraf ederek Gürcistan'ın bağımsızlığını güçlendirdi."¹⁹⁶

Şubat'ın sonunda ve Mart'ın ilk iki haftasında son derece sıcaklığını koruyan askeri yardım projesi nedense daha sonraki haftalarda ilginç bir şekilde belirsizliğe girmesi acaba Amerika'nın Kafkasya ile ilgili kararına henüz tam şeklini vermemiş olmasından mı kaynaklanıyordu? Rusya'nın sert olmayan tepkisi ile Amerika'nın ihtiyatlı yürüyüşü arasında ne tür bir ilişki vardı? Her iki ülke Kafkasya konusunda karşılıklı çıkarları garanti altına alarak belli bir anlayış içinde mi hareket ediyorlardı?

Shaffer'ın şu saptaması dikkate değer: "Washington'da bulunan bazı kişiler, terör karşıtı operasyonun avantajlarından istifade ederek, Kafkasların da dahil olduğu birçok bölgede bağlantısı olmayan bir dizi siyasi emelleri geliştirmek istiyor."

Ancak, Shaffer'a göre "Bu kusurlu bir politika. Bu bölgede, istikrar ve gelişmenin devamı, Rusya'ya da güvenlik düzenlemesinde pay vermekle mümkün olacak. Rusya, bölgeyi karıştırabilme yeteneğini devam ettiriyor. Dolayısıyla Rusya'nın da hesaba katılması gerekiyor."¹⁹⁷

Amerika'nın Kafkasya'da var olma niyetinin bölgeden geçecek boru hatlarıyla doğrudan ilişkisi var.

"Amerikan hükümeti, askeri uzmanların Gürcistan'da sadece 6 ay kalacağını sık sık dile getiriyor. Ancak ülkede birçok kişinin kafasında bu konu hakkında soru işaretleri var. Gürcistan'daki muhalifler, Amerikan askerlerinin ülkede uzun süre kalacağını ve Bakü-Ceyhan boru hattının korunmasında görev alacağını düşünüyor. Amerikan yönetiminin Hazar Denizi'nden Akdeniz'e uzanacak olan boru hattının inşasının tamamlamakta kararlı olduğuna dikkat çeken muhalifler milyarlarca dolarlık bu yatırımın korunmasının Amerikan askerleri tarafından yürütüleceği iddia ediyorlar.

Gürcistan'daki Rus yanlısı birlik hareketi, ABD'nin Gürcistan'a tam olarak yerleşmeyi ve bu sayede şer eksenine dahil ettiği İran ve Irak'ı yakında izlemeyi planladığını ileri sürüyor.

¹⁹⁶ Emboldened Georgia may go beyond Pankisi Gorge, Reuters, 12.03.2002

¹⁹⁷ "ABD, Gürcistan'da geri adım atmaz", Zaman, 02.03.2002, <http://www.zaman.com.tr/2002/03/02/dis/h1.htm>

Gürcistan'daki birçok politikacı ise, bölgede istikrarın sağlanacağını ve Gürcistan artık Moskova'nın baskılarına boğun eğmek zorunda kalmayacağı gerekçesiyle Amerikan askerlerinin gelişini destekliyor.”¹⁹⁸

Shaffer da, ABD'den yardım almak için kendisini 'İslamî tehdit' altında göstermeye çalışan Gürcistan'ın bir yandan da dış yatırımlar ve boru hatları için istikrarlı bir ülke olduğu imajını vermeye çalışmakla çelişen politikalar izlediğini belirtiyor.¹⁹⁹

Kafkasya'da Amerikan varlığının Kafkasya'nın diken üstündeki iç dengelerine yansımaları nasıl olacak?

Amerikan Amerika'nın Gürcistan'ın iç sorunlarını halletmede doğrudan aktör olarak yer almasının, Kafkasya'nın zor dengelerini Washington'un da içinde çıkamayacak bir keşmekeşe sürüklenme riski çok yüksek. Şimdi Amerikan desteği ile halletmek istediği Pankisi sorunu Gürcistan'ın tek açmazı değil. Zaten Tiflis'te bazı çevreler yarın aynı güç kompozisyonu ile Abhazya ve Güney Osetya sorununu aradan çıkarma niyetini gizlemiyor. Gürcistan'ın Türkiye'nin de hassasiyetlerini dikkate almak zorunda olduğu Ahıskalılar'ın yeniden vatanlarına döndürülmesi sorununun altından kalkabilmiş değil. Yine Ermenistan'ın duyarlılıklarını hesaba katmak durumunda olduğu ve zaman zaman yerel Ermeni nüfusunun otonomi istekleriyle alevlenen Cavahati bölgesi, hatta azınlıkta olan Avar ve Azerilerle de fazla gündeme gelmeyen potansiyel sorunları yok değil.

“Her ne kadar son zamanlarda Eduard Şevardnadze ile ilişkilerini sıcak tutuyor olsa da Acarya lideri Aslan Aşaşidze, kendi otonom bölgesinin güvenliğini şimdiye kadar Gürcistan'ın resmi askeri gücünde görmedi, aksine kendi varlığı açısından merkez güçleri tehdit olarak algıladı. Diğer bölgelerine göre daha varlıklı olan Acarlar, sahip oldukları zenginlikler ve avantajlarda Gürcistan'ın gözü olduğunu düşünüyor ve merkeze karşı Rusya'ya garantör gözüyle bakıyorlar. Acarya kendi sınırlarının korunmasını dahi yerel güvenlik birimlerine emanet etti yani Gürcistan ordusunu bölgeye sokmadı. Gürcistan'ın nüfuz edemediği ve denetim sağlayamadığı tek bölge etnik olarak Çeçenlerle aynı aileye mensup olan Kistler'in yaşadığı Pankisi geçidi değil. Ahalkelek'teki Rus üssü bölgeyi besleyen ekonomik bir kaynak. Gürcistan'ın güvenlik birimleri bu bölgeye yıllardır giremiyor. Ve buradaki Ermeni nüfusun ekonomik bağları tamamen Rusya ve Ermenistan üzerinden kurulu, en basitinden burada Rus rublesi ve Ermeni dramı geçiyor, Gürcistan'ın larisi değil.”²⁰⁰

Zeyno Baran ABD'nin kendi askerini Kafkasya'ya yerleştirip, etnik, kültürel ve dini açıdan çok karışık bu bölgede askeri etkinliğe girmek istemediğine vurgu yapıyor. Bununla birlikte Baran Washington'un Tiflis'e “askeri yardım kararından vazgeçmeyeceğini ifade ediyor. Baran'a göre Amerika “Rusların Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve istikrarının kendileri için de faydalı olduğunu anlaması için çalışacak.”²⁰¹

Ortaya çıkan tabloya göre yakın gelecekte görünen o ki, ne Rusya Abhazya kartını Abhazyalılar'ın gönlünden geçtiği gibi tam bağımsızlıklarını tanıyarak devreye sokacak, ne de Gürcistan buna karşı Çeçenistan'ı tanıyarak misillemede bulunacak.

¹⁹⁸ ABD askeri Bakü-Ceyhan'ı koruyacak , 24.03.2002, NTV, <http://www.ntvmsnbc.com/news/142589.asp>

¹⁹⁹ “ABD, Gürcistan'da geri adım atmaz”, Zaman, 02.03.2002, <http://www.zaman.com.tr/2002/03/02/dis/h1.htm>

²⁰⁰ Fehim Taştekin, Kafkasya'yı paylaşma hesapları, Kafkas Vakfı Bülten, Sayı 9-10, yıl 2002

²⁰¹ “ABD, Gürcistan'da geri adım atmaz”, Zaman, 02.03.2002, <http://www.zaman.com.tr/2002/03/02/dis/h1.htm>

Tiflis, Sohum, Tskhinvali ve Moskova'da Şubat ve Mart aylarında estirilen rüzgarlar gerçek niyet ve hedefleri yansıtmayan birer taktik manevralar havasını veriyor. Üretilen tepkiler asıl hesapları gizleyen birtakım illüzyonlardan ibaret sanki. Duma'daki Çeçen milletvekili Aslambek Aslakhanov'un bu konudaki yaklaşımı şöyle: "Bölgede çatışma olmayacak. Çünkü ne Rusya ne de diğer devletler Abhazya, Güney Osetya ve Çeçenistan'ın bağımsız birer devlet olmasını düşünmeyecek"²⁰²

Ayrıca Rusya Devlet Başkanı'nın soğukkanlı tepkisinin anlaşılması açısından bir önemli nokta da şu: Rusya, Çeçenler'e karşı bir antiterör operasyonunun yapılacağı izlenimi vererek, Çeçenistan'daki savaşın da bir terör nedeniyle yapıldığının kabul edilmesini istiyor. Pankisi'ye yapılacak müdahalenin hedefinde Çeçenlerin olacağını varsayan kimi çevreler, komşunun topraklarındaki tehditten Amerika'nın eliyle kurtulacak olmasının Putin'i sert olmayan bir tepkiye ittiğine inanıyor. Carnegie Endowment'un analizcilerinden Martha Olcott Rusya için bir iyi bir de kötü sonuçtan bahsederken şunları söylüyor: "Birincisi Moskova açısından Çeçen grupların terörist olarak damgalanması olumlu bir şey, çünkü şayet teröristlere karşı savaşıyorsan savaşın normal kurallarına riayet etmek zorunda değilsin. Rusya mutlu değil çünkü kendilerinin yerine orada Amerika var."²⁰³

Ancak Amerika önümüzdeki dönemlerde Gürcistan'da Türkiye'nin de katılımıyla yeniden kullanılabilir hale getirilen askeri üslerden birine yerleşerek bölgede kalıcı olmak isterse Abhazya, Çeçenistan ve Güney Osetya için yeni senaryoların masa üstüne çıkarılması beklenmelidir. Bu tüm bölge ülkelerinin birbirleriyle ilişkilerini etkileyecek bir süreç olacaktır. Ancak Amerika'nın bu Kafkasya'da nasıl bir varoluş öngördüğünü zaman gösterecektir.

²⁰² Pankissi Gorge as zone of us state interests, 2002-04-05, Pravda.ru, <http://english.pravda.ru/main/2002/04/05/27364.html>

²⁰³ Julian Borger, Pentagon outlines plans to take war on terror to Georgia, *The Guardian*, February 28, 2002, <http://www.guardian.co.uk/international/story/0,3604,659119,00.html>